

Aalto-yliopisto
Kauppakorkeakoulu

IAS 39 mukaisen rahoitusinstrumenttien uudelleenluokittelun vaikutukset eurooppalaisten pankkien tilinpäätöksiin: Empiirisiä havaintoja vuosilta 2009 ja 2010

Laskentatoimi

Maisterin tutkinnon tutkielma

Varpu Mantyla

2011

Laskentatoimen laitos
Aalto-yliopisto
Kauppakorkeakoulu

IAS 39 mukaisen rahoitusinstrumenttien uudelleenluokittelun vaikutukset eurooppalaisten pankkien tilinpäätöksiin

Empiirisiä havaintoja vuosilta 2009 ja 2010

Tutkimuksen tavoitteet

Tutkielman tavoitteena on tutkia syksyllä 2008 tehdyn IAS 39-standardin uudistuksen vaikutusta EU-maiden pörssinoteerattujen pankkien vuoden 2009 ja 2010 tilinpäätöksiin. Tarkoitus on selvittää, miten paljon heikommät vuosien 2009 ja 2010 tulokset olisivat olleet, ellei standardimuutosta olisi toteutettu sekä miten vuonna 2008 tehty uudelleenluokittelu on vaikuttanut pankkien vakavaraisuuteen vuosina 2009 ja 2010.

Tutkimusaineisto ja sen käsittely

Tutkimusaineisto koostuu EU-maiden pörssinoteerattujen pankkien tilinpäätösinformaatiosta vuodelta 2009 ja 2010. Tutkimusaineisto kerättiin pankkien tilinpäätöksistä sekä Thomson One Banker Worldscopen tietokannasta. Tutkimusmenetelmä oli luonteeltaan deskriptiivinen.

Tulokset

Tutkimuksen mukaan uudelleenluokittelut paransivat pankkien tuloksia vuonna 2009 12,5 miljardia euroa ja vastaavasti vuonna 2010 9,2 miljardia euroa. Uudelleenluokitellut rahavarat käsittivät vuonna 2009 3,22 % otoksen pankkien taseiden loppusummasta. Vastaavasti vuonna 2010 prosenttiluku oli 3,08 %. Keskimäärin pankkien tuloksen olivat vuonna 2009 25,87 % parempia uudelleenluokittelun seurauksena sekä vuonna 2010 ilman poikkeuksellisia havaintoja 17,4 prosenttia. Tutkimuksen mukaan otoksen pankkien vakavaraisuuspääoma olisi ollut vuonna 2009 ilman uudelleenluokitteluja keskimäärin 1,80 % alhaisempi. Vastaavasti vuoden 2010 osalta uudelleenluokittelun vaikutus vakavaraisuuspääomaan oli + 3,99 %.

Avainsanat

Uudelleenluokittelu, käypä arvo, IAS 39, rahoitusinstrumentti

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO	5
1.1 Tutkielman taustaa	5
1.2 Tutkimusongelma ja tavoitteet.....	6
1.3 Tutkielman rakenne	7
2 KESKEISIÄ KÄSITTEITÄ	8
3 RAHOITUSINSTRUMENTTIEN TILINPÄÄTÖSSÄÄTELY	10
3.1 Rahoitusinstrumentteja koskevien tilinpäätösstandardien kehitys.....	10
3.2 IAS 39 Rahoitusinstrumentit: kirjaaminen ja arvostaminen	11
3.2.1 Rahoitusinstrumenttien luokittelu	11
3.2.2 Rahoitusinstrumenttien arvostaminen	13
3.2.3 Rahoitusinstrumenttien käyvän arvon muutos	14
3.2.4 Luokittelun muuttaminen	14
3.3 IAS 32 Rahoitusinstrumentit: esittämistapa.....	15
3.4 IFRS 7 Rahoitusinstrumentit: tilinpäätöksessä esitettävät tiedot.....	16
3.5 US GAAP:n mukainen rahoitusinstrumentteja koskeva tilinpäätössääntely	17
3.6 Uudelleenluokitetturajoitusten tarkoitus	19
4 PANKKIEN VAKAVARAISUUSSÄÄDÖKSET	20
5 KÄYPÄ ARVO JA SEN SOVELTUVUUS PANKEILLE	22
5.1 Käyvän arvon määrittäminen	22
5.2 Käyvän arvon informatiivisuus ja luotettavuus	25
5.3 Käypä arvo vakavaraisuuden mittarina.....	25
5.4 IASB:n standardiluonnos käyvästä arvosta	26
6 RAHOITUSINSTRUMENTTIEN UDELLEENLUOKITTELU-UUDISTUS...	28
6.1 EU:n toimet rahoitusmarkkinoiden häiriötilassa	28
6.2 Rahoitusinstrumenttien uudelleenluokittelu	29
6.2.1 Uudelleenluokittelun hyödyt pankeille.....	30
6.2.2 Uudelleenluokittelusta annettavat tiedot IFRS 7 osalta	31
6.3 Rahoitusinstrumentteja koskevan tilinpäätössääntelyn kokonaisuudistus.....	32
6.3.1 Ensimmäinen vaihe: IFRS 9 Rahoitusinstrumentit: kirjaaminen ja esittämistapa..	32

6.3.2 Toinen vaihe: Standardiluonnos jaksotetusta hankintamenosta.....	33
6.3.3 Kolmas vaihe: Standardiluonnos suojauslaskennasta.....	34
7 AIEMPIÄ TUTKIMUKSIA	36
8 TUTKIMUSMETODOLOGIA	38
8.1 Tutkimuskysymykset.....	38
8.2 Tutkimusaineisto.....	38
8.3 Tutkimusmenetelmät.....	41
8.3.1 Rahoitusvarojen uudelleenluokittelun vaikutus tilikauden tulokseen.....	42
8.3.2 Rahoitusvarojen uudelleenluokittelun vaikutus vakavaraisuuspääomaan	43
8.4 Tutkimuksen luotettavuus.....	46
9 TUTKIMUSTULOKSET	48
9.1 Rahoitusvarojen uudelleenluokittelun vaikutus tilikauden tulokseen.....	50
9.2 Rahoitusvarojen uudelleenluokittelun vaikutus vakavaraisuuspääomaan	54
10 JOHTOPÄÄTÖKSET	61
10.1 Keskeisimmät tulokset.....	61
10.1.1 Uudelleenluokittelun vaikutus tilikauden tulokseen.....	61
10.1.2 Uudelleenluokittelun vaikutus vakavaraisuuspääomaan.....	62
10.2 Tutkimuksen rajaukset ja jatkotutkimuksen aiheet.....	62
LÄHTEET	64
KÄYTETYT LYHENTEET	70
LIITTEET	71

KUVIOT

Kuvio 1. FASB:n käyvän arvon hierarkia.....	24
Kuvio 2. IASB:n käyvän arvon hierarkia	27
Kuvio 3: Rahoitusinstrumenttien IFRS-standardien kokonaisuudistus	35
Kuvio 4. Tutkimusotoksen pankit markkina-arvon mukaan jaoteltuna 2009	40
Kuvio 5. Tutkimusotoksen pankit markkina-arvon mukaan jaoteltuna 2010.....	41
Kuvio 6. Uudelleenluokittelun tulosvaikutus maittain 2009	53
Kuvio 7. Uudelleenluokittelun tulosvaikutus maittain 2010	54
Kuvio 8. Uudelleenluokittelun vaikutus vakavaraisuuspääomaan maittain 2009	56
Kuvio 9. Uudelleenluokittelun vaikutus vakavaraisuuspääomaan maittain 2010.....	57

TAULUKOT

Taulukko 1. Otoksen pankit maittain.....	39
Taulukko 2. Uudelleenluokittelujen tulosvaikutus	51
Taulukko 3. Tulosvaikutus kokoluokittain	52
Taulukko 4. Uudelleenluokittelun vaikutus vakavaraisuuspääomaan tunnusluvuittain.....	57
Taulukko 5. Uudelleenluokittelun vaikutus vakavaraisuuspääomaan kokoluokittain.....	60

1 JOHDANTO

1.1 Tutkielman taustaa

Syksyllä 2008 Lehman Brothersin konkurssin myötä maailman finanssikriisi kärjistyi, eikä rahoitusmarkkinat enää toimineet. Pankkien välinen luottamus oli mennyttä, korot olivat korkealla ja sijoitusten arvot romahtivat. Markkinoiden häviäminen tietyn tyyppisiltä instrumenteilta johti siihen, että niiden käypä arvo alkoi lähestyä nollaa, joka tarkoitti välitöntä kuluja realisoitumattomista rahoitusvaroista tuloslaskelmaan yhtiöille, joilla oli näitä sijoituksia taseessaan. Näin ollen käyvän arvon arvostamisperiaatteen katsottiin kiihdyttävän talouden alamäkeä ja aiheuttavan kohtuuttoman rasituksen erityisesti pankkien pääomille. (Vallittu 2008; Wallison 2008; Whalen 2008).

Rahoitusmarkkinoiden heikko tilanne johti siihen, että poliittiset päättäjät, kuten G7-maiden ministereiden kokous toukokuussa 2008, antoi IASB:lle 100 päivää aikaa kirjanpito- ja liitetietostandardien parannukseen sekä käyvän arvon laskennan ohjeistukseen. Näin ollen IASB julkaisi 13.10.2008 takautuvan muutoksen standardeihin ilman perinteistä kommentointiaikaa. Tämä antoi mahdollisuuden uudelleenluokitella rahoitusvaroja pois käypään arvoon arvostettavista. Muutos hyväksyttiin EU:ssa vain pari päivää IASB:n julkaisun jälkeen. Tätä poikkeuksellista aikataulua perusteltiin maailman rahoitusmarkkinoiden merkittäväällä heikentymisellä. (IASB 2008a).

IAS 39 rahoitusvarojen aikaisemmat luokittelumuutokset olivat erittäin tiukat. Eräpäivään asti pidettäviä rahoitusvaroja voitiin luokitella myytävissä oleviin rahoitusvaroihin ainoastaan tilanteessa, jossa yhtiön aikomus ja kyky pitää kyseiset rahoitusinstrumentit eräpäivään asti muuttuu. Vastaavasti myytävissä olevia rahoitusvaroja voitiin luokitella eräpäivään asti pidettäviin aikomuksen ja kyvyn muuttuessa. Mikäli rahoitusinstrumentti on sen hankinnan jälkeen luokiteltu käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavaksi, sitä ei voi luokitella pois tästä ryhmästä eikä mitään rahoitusinstrumenttia voida luokitella uudelleen tähän ryhmään mistään muusta ryhmästä. Tiukoilla luokittelusäännöksillä tavoiteltiin esitettävän informaation johdonmukaisuutta ja läpinäkyvyyttä. Jos esimerkiksi pankit voisivat luokitella uudestaan

instrumentit mihin ryhmään tahansa, tase- ja tulosinformaatio muuttuisi läpinäkymättömämmäksi ja liiketoiminnan todellisen tuloksellisuuden arviointi vaikeutuisi. (Haaramo 2009a; Laux & Leux 2009; Whalen 2008).

Lähtökohtaisesti IASB:n perustelu muutoksille oli nimenomaan yhdenvertainen tilinpäätössääntely USA:n ja muun maailman listattujen pankkien ja muiden rahoitusalan yritysten kanssa. Standardiuudistuksen myötä yhtiöillä on mahdollisuus luokitella uudelleen kaupankäyntitarkoituksessa pidettäviä rahoitusinstrumentteja vain, jos rahoitusvara täyttää uudelleenluokittelupäivänä lainan ja muun saamisen kriteerit ja yhtiöllä on aikomus ja kyky pitää rahoitusvarat ennakoitavissa olevan tulevaisuuden ajan tai sen eräpäivään asti. Jos yhtiö on käyttänyt tätä uudelleenluokittelumahdollisuutta, tulee siitä antaa yksityiskohtaiset liitetiedot. Yhtiön tulee kertoa, paljonko uudelleenluokiteltujen rahoitusvarojen käyvän arvon muutosta olisi kirjattu tuloslaskelmaan tai omaan pääomaan ilman tätä uudelleen luokittelua. (IASB 2008a).

1.2 Tutkimusongelma ja tavoitteet

Tämän tutkielman tavoitteena on selvittää, miten IAS 39 standardiuudistuksen mukaisesti vuonna 2008 tehdyt rahoitusvarojen uudelleenluokittelut ovat vaikuttaneet EU-maiden pörssinoteerattujen pankkien tilinpäätöksiin vuonna 2009 ja 2010. Talous alkoi jo vuoden 2009 aikana piristyä huomattavasti, mutta standardiuudistuksen vaatimuksena kuitenkin on, että uudelleenluokiteltuja rahoitusvaroja tulee pitää lainojen eräpäivään asti. Tämän lisäksi uudistetun IFRS 7:n mukaan pankkien on raportoitava tilinpäätöksessään uudelleenluokiteltujen varojen osalta uudelleenluokitteluajankohdan jälkeiset realisoitumattomat käyvän arvon muutokset. Näin ollen on mielenkiintoista selvittää, miten rahoitusvarojen uudelleenluokittelu on vaikuttanut pankkien tilinpäätöksiin sekä tuloksen että Basel II:n asettaman vakavaraisuuspääoman osalta vuoden 2009 ja 2010 aikana talouden elyessä. Olisivatko tulokset ja vakavaraisuuspääoma olleet paremmat vai huonommat tulevina vuosina, jos standardimuutosta ei olisi toteutettu tai jos pankit olisivat jättäneet rahoitusvaransa uudelleenluokittelematta.

Tutkimus on deskriptiivinen tutkimus, jonka tavoitteena on kuvailla vuonna 2008 tehtyjen uudelleenluokittelujen euromääräistä vaikutusta vuoden 2009 ja 2010 tilinpäätöksiin. Uudelleenluokittelujen vaikutusta pankkien tilinpäätöksiin tutkitaan uudistetun IFRS 7:n mukaan raportoitujen lukujen perusteella. Tutkimuskohteeksi on valittu Euroopan unionin alueella pörssinoteeratut pankit, sillä uudelleenluokituksella oli suurin vaikutus juuri kyseisiin instansseihin, sillä pankkien taseet koostuvat pääasiassa rahoitusvaroista. Uudistuksen luonteesta johtuen tutkielma on rajattu IFRS-standardeja soveltaviin pankkeihin. Verot on jätetty tutkimuksen ulkopuolelle, sillä IFRS-standardit eivät sisällä verotusta koskevaa sääntelyä ja verotus on jokaisen EU-maan kansallisen lainsäädännön piirissä. Verojen lisäksi pankkien uudelleenluokittelun jälkeen kirjaamat arvonalentumistappiot on rajattu tutkimuksen ulkopuolelle, sillä vain harva pankki on tilinpäätöksessään ilmoittanut uudelleenluokiteltuihin rahoitusvaroihin kohdistuneita arvonalennuksia. Lisäksi arvonalentumistappioiden jakautumista eri luokkien välille ei ole eritelty, mikä heikentäisi tutkimustulosten tarkkuutta.

1.3 Tutkielman rakenne

Tutkielman toisessa luvussa käydään läpi keskeisiä käsitteitä tutkimuksen kannalta. Kolmannessa luvussa tarkastellaan rahoitusinstrumenttien tilinpäätössääntelyä. Neljännessä kappaleessa käsitellään pankkien varavaraisuussääntelyä ja kappaleessa viisi käypää arvoa ja sen soveltuvuutta pankeille. Kappaleessa kuusi keskitytään rahoitusinstrumenttien luokittelu-uudistukseen ja kappaleessa 7 tarkastellaan aiheeseen liittyviä aiempia tutkimuksia.

Varsinaisessa tutkimusosiossa eli kahdeksannessa kappaleessa keskitytään tutkimusongelmaan eli tarkastellaan deskriptiivisen tutkimuksen avulla sitä, miten IAS 39 standardiuudistuksen mukaisesti vuonna 2008 tehtyjen rahoitusvarojen uudelleenluokittelut ovat vaikuttaneet EU-maiden pörssinoteerattujen pankkien tilinpäätöksiin vuonna 2009 ja 2010. Kappaleessa yhdeksän käydään läpi tulokset ja viimeisessä kappaleessa tuodaan vielä esille keskeisimmät tulokset tutkimuksen osalta.

2 KESKEISIÄ KÄSITTEITÄ

Rahoitusinstrumentti

Rahoitusinstrumenttina pidetään IASB:n mukaan mitä tahansa sopimusta, joka synnyttää toiselle yhteisölle rahoitusvaroihin kuuluvan erän ja samalla toiselle yhteisölle rahoitusvelan tai oman pääoman ehtoisen instrumentin. (IAS 32.11). Rahoitusinstrumentit voidaan jakaa ydininstrumentteihin ja johdannaisiin. Ydininstrumentteja ovat perinteiset velat, kuten obligaatiot ja kiinnelainat. Näiden kohdalla rahatransaktio tapahtuu yleensä sopimusta tehtäessä, joten kyseiset velkakirjat merkitään taseeseen hankintamenon perusteella. Johdannaisilla taas siirretään riskiä eri osapuolten välillä ja niiden arvo on johdettavissa ydininstrumenttien arvon perusteella. (Räty & Virkkunen 2004; Troberg 2007).

Rahoitusvarat

IAS 32.11 mukaan rahoitusvaroja ovat pääsääntöisesti omaisuuserät, jotka ovat käteisvaroja, toisen yhteisön oman pääoman ehtoisia instrumentteja, sopimukseen perustuvia oikeuksia saada tai vaihtaa käteisvaroja tai muita rahoitusvaroja toiselta yhteisöltä. Rädyn ja Virkkusen (2004) mukaan tyypillisiä esimerkkejä rahoitusvaroista, joihin liittyy sopimukseen perustuva oikeus käteisvarojen saamiseen tulevaisuudessa, ovat:

- myyntisaamiset
- lyhytaikaisiin velkakirjoihin perustuvat saamiset
- annetut lainat
- saatavat joukkovelkakirjalainat.

Rahoitusvelka

IAS 32.11 mukaisia rahoitusvaroja ovat pääsääntöisesti velat, jotka ovat sopimukseen perustuvia velvollisuuksia luovuttaa käteisvaroja tai muita rahoitusvaroja toiselle

yhteisölle tai vaihtaa rahoitusvaroja tai -velkoja toisen yhteisön kanssa. Tyypillisiä sopimuksiin perustuvia velvollisuuksia luovuttaa käteisvaroja tulevaisuudessa ovat Rädyn ja Virkkusen (2004) mukaan:

- ostovelat
- lyhytaikaisiin velkakirjoihin perustuvat velat
- ostetut lainat
- maksettavat joukkovelkakirjalainat.

Rahoitusvelkoja ovat myös IAS 32.11:n mukaan osa sopimuksista, jotka saatetaan suorittaa tai suoritetaan oman pääoman ehtoisina instrumentteina.

Johdannainen

IAS 39.9 määrittelee johdannaiset rahoitusinstrumenteiksi, joilla on kolme seuraavaa ominaisuutta: 1) Johdannaisen arvo muuttuu tietyn koron, rahoitusinstrumentin hinnan, hyödykkeen hinnan, valuuttakurssin, hinta- tai kurssi-indeksin, luottoluokituksen, -indeksin tai muun muuttujan arvon muuttuessa. 2) Hankkimisen yhteydessä ei tarvita joko lainkaan pääomaa tai sitä tarvitaan ainoastaan vähän. 3) Ne ovat voimassa tietyn ajan sekä niihin liittyvät suoritukset joko toteutetaan tai ne raukeavat tulevaisuudessa viimeistään tietyinä ennalta määrättyinä ajankohtana

Käypä arvo

IAS 39.9 määrittelee käyvän arvon rahamääräksi, johon omaisuuserä voitaisiin vaihtaa tai jolla velka voitaisiin suorittaa asiaa tuntevien, liiketoimeen halukkaiden, toisistaan riippumattomien osapuolten välillä.

Käyvän arvon määrittämisen taustalla on oletus toiminnan jatkuvuudesta. IASB on erikseen täsmentänyt, ettei käypänä arvona voida pitää rahamäärää, jonka yhteisö saisi joutuessaan luopumaan tietystä omaisuudesta pakkotilanteessa. (IAS 39. AG69).

3 RAHOITUSINSTRUMENTTIEN TILINPÄÄTÖSSÄÄTELY

3.1 Rahoitusinstrumentteja koskevien tilinpäätösstandardien kehitys

Rahoitusinstrumentteja koskevien standardien kehitys lähti liikkeelle 1990-luvun alussa Yhdysvalloista, kun FASB julkaisi useita rahoitusinstrumentteja koskevia standardeja, joiden keskeisenä arvostustapana oli käypä arvo. Vaikka käypä arvo oli keskeisessä asemassa, standardit perustuivat kuitenkin usean arvostustavan käytölle. Julkaistuista standardeista SFAS No. 107 (FASB 1991) käsittelee rahoitusinstrumenteista tilinpäätöksessä esitettäviä tietoja, SFAS No 107 (FASB 1992) käypien arvojen esittämistä, SFAS No. 115 (FASB 1993) ja 133 (FASB 1998) rahoitusinstrumenttien kirjaamista ja arvostamista.

Vastaavasti Euroopassa IASB:n rahoitusinstrumentteja käsittelevistä standardeista julkaistiin ensimmäiseksi vuonna 1995 IAS 32 -standardi, joka käsitteli alun perin rahoitusinstrumenttien esittämistapaa ja tilinpäätöksessä annettavia tietoja. Maaliskuussa 1999 julkaistu IAS 39 -standardi puolestaan säätelee rahoitusinstrumenttien kirjaamista ja arvostamista. Tämän jälkeen vuonna 2005 rahoitusinstrumentteja koskevista standardeista julkaistiin IFRS 7 Rahoitusinstrumentit: tilinpäätöksessä esitettävät tiedot, joka on korvannut IAS 30 -standardin sekä IAS 32 -standardin rahoitusinstrumenteista tilinpäätöksessä esitettävien tietojen osalta. Viimeisimpänä finanssikriisin vauhdittamana IASB julkaisi vuonna 2009 IFRS 9: Rahoitusinstrumentit, joka korvaa kokonaisuudessaan IAS 39 -standardin 1.1.2013 lähtien. Uusi standardi koostuu kolmesta osiosta, josta ensimmäinen koostuu jo julkaistusta standardista ja loput kaksi osiota julkaistaneen vuoden 2011 puolella välissä. (IASB 2011).

Kansainvälisten tilinpäätösstandardien taustalla on ollut laajalti maailmanlaajuinen trendi kohti yhtenäisiä rahoitusmarkkinoita. (Ball, Kothari & Robin 2000). Tilinpäätösstandardien kansainvälisen harmonisointipyrkimyksen myötä syntyneet IFRS-standardit perustuvat rahoitusinstrumenttien osalta pitkälti yhdysvaltalaiseen sääntelyyn. Kuten aiemmin FASB:n standardeissa, IASB:n tavoitteena voidaan nähdä käyvän arvon

arvostustavan laaja soveltaminen tilinpäätösinformaation laadinnassa. (Whittington 2005).

IFRS- standardit tulivat pakollisiksi kaikille Euroopan Unionin alueella toimiville listatuille pörssiyrityksille vuoden 2005 alusta lähtien. (EU 1606/2002). Vaikka IASB:n standardien pohjana ovat olleet FASB:n vastaavat standardit, IASB ei ole kuitenkaan kopioinut näitä standardeja vaan on pyrkinyt yksinkertaistamaan standardeja sekä poistamaan sellaisia epäjohdonmukaisuuksia, joita FASB:n standardeihin on sisältynyt. Kuitenkaan standardeihin ei tehty suuria muutoksia, sillä niiden tuli olla valmiita ennen 2005 vuoden alkua. Näin ollen tiukka aikataulu ja eri osapuolten voimakas vastustus pakottivat IASC:tä luopumaan alkuperäisestä tavoitteestaan arvostaa kaikki rahoitusinstrumentit käyvän arvon mukaisesti. (Whittington 2000).

3.2 IAS 39 Rahoitusinstrumentit: kirjaaminen ja arvostaminen

IAS 39 -standardi ”Rahoitusinstrumentit: kirjaaminen ja arvostaminen” julkaistiin vuonna 1999 ja se tuli pakolliseksi kaikille IFRS -tilinpäätöksen tekeville yrityksille 1.1.2001 tai sen jälkeen alkavilta tilikausilta. IAS 39 -standardi käsittelee rahoitusinstrumenttien luokittelua ja arvostamista. Standardi on jatkoa IAS 32 -standardille, joka kompromissien tuloksena käsitteli vain rahoitusinstrumenttien esittämistapaa ja tilinpäätöksessä esitettäviä tietoja eikä täten ottanut kantaa rahoitusinstrumenttien kirjaamis- ja arvostamiskysymyksiin. Koska kaikkia rahoitusinstrumenttien kirjanpitokäytäntöön liittyviä ongelmia ei kyetty ratkaisemaan ennen IAS 39 -standardin julkaisemista, standardia on näin ollen alusta alkaen kutsuttu välivaiheen standardiksi. (Ernst & Young 2011).

3.2.1 Rahoitusinstrumenttien luokittelu

Rahoitusinstrumentit luokitellaan neljään ryhmään käyttötarkoituksensa ja luonteensa mukaan (IAS 39.9):

- Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvarat tai -velat (*A financial asset at fair value through profit or loss*)

- Myytävissä olevat sijoitukset (*Available-for-sale financial assets*)
- Lainat ja muut saamiset (*Loans and receivables*)
- Eräpäivään asti pidettävät sijoitukset (*Held-to-maturity investments*)

Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattava rahoitusvara tai -velka

Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattava rahoitusvaran tai -velan tulee täyttää toinen seuraavista ehdoista: a) *rahoitusinstrumentti luokitellaan kaupankäyntitarkoituksessa pidettäväksi* (held for trading) tai b) *yhteisö luokittelee rahoitusinstrumentin alkuperäisen kirjaamisen yhteydessä käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavaksi* (fair value option).

Jotta rahoitusinstrumentti voidaan luokitella kaupankäyntitarkoituksessa pidettäväksi, sen tulee täyttää jokin seuraavasta kolmesta ehdosta: 1) rahoitusinstrumentti on tarkoitus myydä tai ostaa takaisin lyhyen ajan kuluessa, 2) rahoitusinstrumentti on osa sijoitusportfoliota, jonka tarkoituksena on lyhyen aikavälin voiton tavoittelu tai 3) rahoitusinstrumentti on johdannainen. Jos taas yhteisö luokittelee rahoitusinstrumentin alkuperäisen kirjaamisen yhteydessä käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavaksi, tulee sen täyttää jompikumpi seuraavasta kahdesta ehdosta: 1) rahoitusinstrumentin kirjaaminen käypään arvon poistaa tai vähentää kirjaamis- tai arvostuskäytäntöön liittyvää epäjohdonmukaisuutta tai 2) rahoitusvarojen tai velkojen ryhmää hallinnoidaan ja ryhmän tuloksellisuutta arvioidaan käyvän arvon pohjalta. (IAS 39.9).

Myytävissä olevat sijoitukset

Myytävissä olevat sijoitukset -luokkaan kuuluvat kaikki rahoitusvarat, jotka on nimenomaisesti luokiteltu myytävissä oleviksi tai joita ei ole erikseen luokiteltu kuuluviksi joko käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattaviin rahoitusvaroihin tai – velkoihin, eräpäivään asti pidettäviin sijoituksiin tai lainoihin ja muihin saamisiin. (IAS 39.9). Tämä ryhmä sisältää rahoitusvaroja, joita voi käyttää joustavasti, eikä niiden käyttöön liity lisäansioiden tavoittelu aktiivisella kaupankäynnillä. (Haaramo & Rätty 2009).

Lainat ja muut saamiset

Lainaan ja rahoitusvaroihin kuuluvat rahoitusvarat, joista saatavat maksut ovat kiinteitä ja määritettävissä olevia ja rahoitusvaroja ei noteerata toimivilla markkinoilla. Esimerkkeinä lainoihin ja muihin saamisiin luokiteltavista rahoitusvaroista ovat lainasaamiset, myyntisaamiset ja pankkitalletukset. Lainoihin ja muihin saamisiin ei voi luokitella rahoitusvaroja, jotka sopivat ryhmän kuvaukseen, mutta jotka myydään heti tai lyhyen ajan kuluessa. Tällaiset rahoitusvarat on luokiteltava kaupankäyntitarkoituksessa pidettäviksi. Lisäksi ryhmään ei tule luokitella varoja, joita ei mahdollisesti saada alkuperäistä sijoitusta takaisin muun syyn kuin luoton laadun heikentymisen vuoksi. (IAS 39.9).

Eräpäivään asti pidettävät sijoitukset

Eräpäivään asti pidettävät sijoitukset ovat rahoitusvaroja, joita ei ole luokiteltu mihinkään kolmeen edellä läpikäytyyn luokkaan. Lisäksi näiden rahoitusvarojen tulee täyttää seuraavat kriteerit: a) rahoitusvarojen maksusuoritukset ovat kiinteitä tai ennalta määritettävissä b) rahoitusvarat erääntyvät määrättyinä päivinä ja c) yhteisöllä on vakaa aikomus ja kyky pitää näitä rahoitusvaroja eräpäivään asti. (IAS 39.9).

IAS 39.9 mukaan eräpäivään asti pidettäviin sijoituksiin ei saa luokitella mitään rahoitusvaroja, jos luokkaan kuuluvia rahoitusvaroja on myyty enemmän kuin vähämerkityksellinen määrä kuluvan tai kahden edeltävän tilikauden aikana. Luokkaa ei saa myöskään käyttää, jos eräpäivään asti pidettäviksi luokiteltujen rahavarojen luokittelua on muutettu ennen eräpäivää. Mikäli yhteisö rikkoo edellä mainittuja rajoituksia, kaikki jäljellä olevat eräpäivään asti pidettäviksi luokitellut rahavarat on uudelleenluokiteltava myytävissä oleviksi. (IAS 30.52).

3.2.2 Rahoitusinstrumenttien arvostaminen

Rahoitusinstrumenttien arvostustavat poikkeavat toisistaan instrumenttien ominaisuuksien ja käyttötarkoituksen perusteella, joten rahoitusinstrumentit on alkuperäisen kirjaamisen yhteydessä luokiteltava edellisessä kappaleessa läpikäytyihin ryhmiin eli myytävissä olevat rahoitusvarat ja käypään arvoon tulosvaikutteisesti

kirjattavat rahoitusvarat arvostetaan käypään arvoon, lainat ja muut saamiset sekä eräpäivään asti pidettävät sijoitukset arvostetaan jaksotettuun hankintamenuon efektiivisen koron menetelmällä. Efektiivinen korko on sisäinen korko, jolla rahoitusvaran diskontatut tulevaisuuden arvioidut rahavirrat ovat täsmälleen yhtä suuria kuin rahoitusvaran nettokirjanpitoarvo. (IAS 39.46–39.9).

Merkittävä osa rahoitusinstrumenteista arvostetaan IAS 39:n mukaan käypään arvoon, kun aikaisemmin lähtökohtana oli ollut historiallinen hankintahinta. Sijoitusten osalta käypään arvoon arvostamisen periaatteena on käyttää ensisijaisesti toimivien markkinoidenriippumattomilta osapuolilta saatua markkinahintaa, johon osapuolet ovat valmiita käymään kauppaa. Markkinaperusteisten tietojen puuttuessa käypään arvoon arvostaminen on tehtävä yleisesti hyväksytyillä arvostusmalleilla, mikäli käypä arvo on tällä tavoin luotettavasti määritettävissä: mikäli ei, varat arvostetaan hankintamenuon. (IAS 39.46–81).

3.2.3 Rahoitusinstrumenttien käyvän arvon muutos

Rahoitusinstrumenttien voittojen ja tappioiden kirjaaminen vaihtelee rahoitusvaraluokittain. Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavista rahoitusvaroista syntyvät voitot ja tappiot kirjataan tulosvaikutteisesti kun taas myytävissä olevien rahoitusinstrumenttien käyvän arvon muutokset kirjataan omaan pääomaan siihen asti kun rahoitusinstrumentti kirjataan pois taseesta. Myytävissä olevien rahoitusvarojen pois taseesta kirjaamisen yhteydessä omaan pääomaan kertyneet voitot tai tappiot kirjataan tulokseen. Jaksotettuun hankintamenuon arvostettavista luokista lainat ja muut saamiset sekä eräpäivään asti pidettävät sijoitukset voitot ja tappiot kirjataan tulosvaikutteisesti rahoitusinstrumentin taseesta pois kirjaamisen yhteydessä. Näiden lisäksi arvonalentumistappiot ja korkotuottojen jaksotuksen kirjataan tulosvaikutteisesti. (IAS 39.55).

3.2.4 Luokittelun muuttaminen

Rahoitusinstrumenttien luokittelun muuttamisen osalta standardissa on ennen luvussa 6.

käsiteltävää uudistusta säädetty, ettei käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavien rahoitusvarojen luokkaan kuuluvaa rahoitusvaraa saa luokitella uudelleen sen pitoaikana. (IAS 30.50) Näin ollen kaupankäyntitarkoituksessa pidettävät rahoitusinstrumentit pysyvät alkuperäisen kirjaamisen yhteydessä valitussa luokassa niin kauan kuin ne ovat yhtiön taseessa eli luokitellumuutos voidaan toteuttaa vain myymällä rahoitusinstrumentti markkinoille ja ostamalla se takaisin. (Haaramo & Rätty 2009).

Uudelleenluokittelu on IAS 39.51 mukaan sallittua eräpäivään asti pidettävien rahoitusinstrumenttien osalta tilanteessa, jossa yhtiön aikomus tai kyky pitää sijoitusta eräpäivään asti muuttuu. Tällöin instrumentti on luokiteltava uudelleen myytävissä olevaksi ja samalla arvostettava käypään arvoon. Jos siirto eräpäivään asti pidettävistä sijoituksista on olennainen suhteessa eräpäivään asti pidettävien rahoitusinstrumenttien kokonaismäärään, tulee myös kaikki jäljellä olevat eräpäivään asti pidettävät sijoitukset luokitella myytävissä oleviksi. (IAS 39.52). Tästä seuraa, että yhtiö, joka on kuluvalle tilikaudella tai kahden edellisen tilikauden aikana muuttanut olennaisen osan eräpäivään asti pidettävien sijoitusten luokittelua ennen eräpäivää, ei saa luokitella rahoitusinstrumenttejaan eräpäivään asti pidettäviksi. (IAS 39.9).

Uudelleenluokittelu on standardin mukaan sallittua edellä olevan lisäksi erittäin harvinaisessa tilanteessa, jossa rahoitusinstrumentin kaupankäyntimahdollisuudet muuttuvat. Esimerkiksi jos myytävissä olevalla rahoitusvaralla ei ole enää mahdollista käydä kauppaa, voidaan se luokitella eräpäivään asti pidettäviin sijoituksiin. Luokittelu myytävissä oleviin on puolestaan mahdollinen, jos rahoitusinstrumentin käyvän arvon luotettavasta määrittämisestä on tullut mahdollista. (IAS 39.53–54).

3.3 IAS 32 Rahoitusinstrumentit: esittämistapa

IAS 32 “Rahoitusinstrumentit: tilinpäätöksessä esitettävät tiedot ja esittämistapa” on ensimmäinen IASC:n muotoilema rahoitusinstrumenttistandardi, joka julkaistiin vuonna 1995 ja jota on tullut soveltaa 1.1.1996 tai sen jälkeen alkavilta tilikausilta laadittaviin tilinpäätöksiin. Standardin oli siis alun perin tarkoitus olla laajempi ja sisältää muun muassa ohjeistusta rahoitusinstrumenttien arvostamiseen ja suojauslaskentaan liittyen,

mutta standardin luonnoksen saaman vastustuksen myötä osa suunnitellusta sisällöstä siirrettiin myöhemmin käsitellyn ja julkaistun IAS 39 - standardin sääntelyn piiriin. (Whittington, 2005).

IFRS 7:n myötä IAS 32 -standardin alkuperäinen nimi "Rahoitusinstrumentit: tilinpäätöksessä esitettävät tiedot ja esittämistapa" on supistunut ja on nykyään "Rahoitusinstrumentit: esittämistapa", sillä vaatimukset tilinpäätöksessä esitettävistä liitetiedoista on siirretty IFRS 7 -standardiin. Standardin tarkoituksena on tämän myötä jäänyt lähinnä nimetä periaatteet rahoitusinstrumenttien luokitteluksi joko velaksi, varaksi tai omaksi pääomaksi. Näiden lisäksi standardissa on ohjeistettu, kuinka rahoitusinstrumentteihin liittyvät voitot ja tappiot (esimerkiksi korot ja osingot) on luokiteltava tuloslaskelmassa ja taseessa sekä miten rahoitusvaroja ja -velkoja voidaan netottaa. (IAS 32.2–32.3)

3.4 IFRS 7 Rahoitusinstrumentit: tilinpäätöksessä esitettävät tiedot

IFRS 7 -standardi: "Rahoitusinstrumentit: tilinpäätöksessä esitettävät tiedot" julkaistiin 18.8.2005. Standardi koskee kaikkia rahoitusinstrumentteja (sekä taseeseen merkittyjä että taseeseen merkitsemättömiä) ja niistä syntyviä riskejä, lukuun ottamatta niitä, joista säädetään tarkemmin muiden standardien piirissä (kuten esimerkiksi sijoituksista tytä-, osakkuus- tai yhteisyrityksiin). 1.1.2007 tai sen jälkeen alkavilta tilikausilta pakollisesti noudatettavaksi tullut IFRS 7 -standardi koskee kaikkia yrityksiä niiden koosta tai toimialasta riippumatta toisin kuin sen syrjäyttämä IAS 30 -standardi, joka rajoittui pankkien ja rahoituslaitosten sääntelyyn. Standardia tulee siis soveltaa, olipa yrityksellä kuinka yksinkertaisia rahoitusinstrumentteja tahansa (myös lainat ja myyntisaamiset kuuluvat standardin piiriin).

IFRS 7 -standardin keskeisimmät vaatimukset liittyvät käyvistä arvoista annettaviin tietoihin. Standardi edellyttää yhteisöjä ilmoittamaan kaikista rahoitusvarojen ja -velkojen ryhmistä niiden kirjanpitoarvon. Kirjanpitoarvojen lisäksi yhteisöjen on esitettävä taseessaan kaikista rahoitusvarojen ja -velkojen ryhmistä niiden käypä arvo niin, että sitä on mahdollista verrata kyseisen erän kirjanpitoarvoon. Luokkien mukaisesti

yhteisöjen tulee esittää, miten käyvät arvot ovat määritelty eli perustuvatko ne toimivilta markkinoilta saatuun hintainformaatioon vai samanlaisten tai vastaavien rahoitusinstrumenttien markkinahintoihin vai onko käyvät arvot määritelty tietyn arvonmäärittäsmallin avulla. Mikäli arvonmäärittäsmalleja on käytetty, tulee liitetiedoissa ilmoittaa myös arvonmäärittäksessä käytetyt oletukset. Tuloslaskelmaa koskevissa liitetiedoissa tulee vastaavasti ilmoittaa jokaisesta rahoitusinstrumenttien ryhmästä niiden aiheuttaman tulosvaikutuksen. (IFRS 7.8–27).

3.5 US GAAP:n mukainen rahoitusinstrumentteja koskeva tilinpäätössääntely

Keskeisimmät US GAAP:in rahoitusinstrumentteja koskevat FASB:n julkaisemat standardit ovat:

- SFAS No. 65, Accounting for certain Mortgage Banking Activities
- SFAS No. 107, Disclosures about fair value of financial instruments
- SFAS No. 115, Accounting for certain investments in debt and equity securities
- SFAS No. 133, Accounting for derivative instruments and hedging activities
- SFAS No. 157, Fair Value Measurements

SFAS No. 65 Accounting for Certain Mortgage Banking Activities käsittelee rahoitusvarojen osalta saamisten ja muiden lainojen arvostamista. Standardin mukaan lainat voidaan luokitella joko myytävissä oleviksi (held for sale) tai sijoituksena pidettäväksi (held for investment). Myytävissä olevat lainat arvostetaan joko hankintamenuon tai käypään arvoon ja arvonmuutoksen kirjataan tulosvaikutteisesti. Sijoituksena pidettävät lainat arvostetaan hankintamenuon. Standardin mukaan myytävissä olevan lainan uudelleenluokittelun sijoituksena pidettäväksi, jos yhtiöllä on kyky tai aikomus pitää laina sen erääntymisen asti. Sijoituksena pidettävien lainojen osalta tulee tehdä arvonalennus, jos lainan pääoman takaisinsaanti on epätodennäköistä eikä arvonalentumista voida pitää vain tilapäisenä. Näin tehtäessä lainan kirjanpitoarvoa alennetaan tulosvaikutteisesti vastaamaan lainasta odotettavissa olevaa rahavirtaa. Vastaavasti arvonnousut huomioidaan vasta lainan myynnin yhteydessä tai sen erääntyessä. (SFAS 65, 1982).

SFAS No. 107 Disclosures about Fair Value of Financial Instruments käsittelee rahoitusinstrumenteista esitettäviä liitetietoja. Standardi vaatii esittämään taseeseen kirjattujen ja kirjaamattomien rahoitusinstrumenttien käyvät arvot, mikäli käyvät arvon on mahdollista määrittää. Jos rahoitusinstrumenttien käyvät arvot ei ole luotettavasti määritettävissä, standardi vaatii yrityksiä esittämään näiden rahoitusinstrumenttien osalta olennaisia tietoja, joiden avulla käypiä arvoja voitaisiin arvioida. (SFAS 107, 1991.) SFAS No. 107 on ensimmäinen standardi, joka on tarjonnut sijoittajien käyttöön pankkien keskeisten tase-erien käypien arvojen estimaatteja. (Landsmann 2005).

SFAS No. 115 Accounting for Certain Investments in debt and Equity Securities käsittelee oman pääoman ehtoisia sijoituksia sekä velkainstrumentteja. Standardin mukaan nämä instrumentit jaetaan kolmeen luokkaan: eräpäivään asti pidettäviin sijoituksiin (HTM), kaupankäyntitarkoituksissa pidettäviin sijoituksiin (HFT) ja myytävissä oleviin sijoituksiin (AFS). Eräpäivään asti pidettävät sijoituksen arvostetaan standardin mukaan jaksotettuun hankintamenuun ja muut luokat käypään arvoon. Kaupankäyntitarkoituksessa pidettävien instrumenttien käyvän arvon muutokset kirjataan tulosvaikutteisesti ja myytävissä olevien instrumenttien käyvän arvon muutokset vastaavasti oman pääoman kautta. (FASB, 1993).

SFAS No. 133 Accounting for Derivative Instruments and Hedging Activities käsittelee johdannaisten kirjanpitokäsittelyä ja suojauslaskentaa. Standardi vaatii kaikkia yrityksiä kirjaamaan johdannaiset, joita ei ole määritelty suojausinstrumenteiksi, luonteensa mukaisesti joko varoiksi tai veloiksi taseeseen käypään arvoon. Jos johdannaista ei ole määritelty suojausinstrumentiksi, sen käyvän arvon muutokset kirjataan suoraan tulosvaikutteisesti. Käyvän arvon suojauslaskentaa sovellettaessa niin johdannaisinstrumenttien kuin suojattavan tase-erän arvonmuutokset kirjataan tulosvaikutteisesti. Rahavirran suojauslaskentaa sovellettaessa instrumenttien käyvän arvon muutoksi kirjataan oman pääoman kautta. (FASB, 1998).

SFAS No. 157 Fair Value Measurements on yleisstandardi käyvän arvon arvostustavan soveltamisesta. Standardi sisältää hierarkian käyvän arvon määrittämiselle, jota

käsitellään tarkemmin kappaleessa 5. Lisäksi standardi täsmentää ohjeistusta käyvän arvon käytön soveltamisesta. Käyvän arvon määrittämiseen liittyvien liitetietojen entistä laajemmilla vaatimuksissa on pyritty parantamaan sijoittajille annettavia tietoja. (FASB, 2006).

3.6 Uudelleenluokitetturajoitusten tarkoitus

Rahoitusinstrumentteja käsittelevien standardien keskeinen tarkoitus on rahoittaa lyhytaikaisten voittojen tavoitteluun perustuvaa rahoitusinstrumenttien myyntiä. Jos rahoitusinstrumentit arvostettaisiin osittain käypään arvoon ja osittain jaksotettuun hankintamenoon ja varojen myynti olisi sallittua, pankit voisivat voittoja saavuttaakseen myydä vain rahoitusinstrumentteja, joiden arvo on noussut. Tämän lisäksi pankeilla olisi kannuste pitää rahoitusvarat, joiden arvon on laskenut, edelleen jaksotettuun hankintamenoon arvostettuun, eikä realisoida näiden tappioita. (Scott 2009). Lisäksi, jos rahoitusvarojen uudelleenluokittelu eri luokkien kesken olisi vapaasti sallittua, yritysten olisi mahdollista saavuttaa voittoja vain siirtämällä rahoitusvaroja luokasta toiseen. Yrityksen voisivat siirtää kaikki tappiolliset rahoitusvarat jaksotettuun hankintamenoon arvostettaviin luokkiin ja kaikki voitolliset rahoitusvarat käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattaviin rahoitusinstrumentteihin eli toisin sanoen ilman näitä uudelleenluokittelurajoituksia olisi olemassa uhka, että yritykset voisivat ohjata tuloksiaan. (Andre, Dick, Richard & Valton 2009; Mirza, Holt & Orrell 2006).

4 PANKKIEN VAKAVARAISUUSSÄÄDÖKSET

Vuonna 2004 Baselin valvontakomitea (Bank of International Settlement) julkaisi ensimmäisen pankkien vakavaraisuusvaatimusta koskevan suosituksen, joka tunnetaan nimellä Basel I. Tämä suositus otettiin käyttöön vuoden 1992 lopussa. Vuonna 2004 Baselin komitea julkaisi uuden Basel II nimisen vakavaraisuussuosituksen, ja vuonna 2008 kaikkien rahoituslaitosten tuli soveltaa Basel II:n mukaista vakavaraisuussuositusta. (BIS 2004; BIS 2009a; BIS 2009b).

Basel I:n tavoitteena oli turvata pankkien vakaus sekä yhdenmukaistaa kilpailuolojen aikaansaaminen eri maissa toimivien pankkien kesken. Yksi Basel I:n keskeisistä tavoitteista oli oman pääoman tason, rakenteen ja sisällön kansainvälinen yhdenmukaistaminen. Basel I:n mukaan vakavaraisuusvaatimus lasketaan pankin omien varojen ja sen riskipitoisuuden mukaan painotettujen saamisten, sijoitusten ja taseen ulkopuolisten erien suhteena eli pankin omat varat jaetaan riskipainotetuilla varoilla. Vähimmäisvaatimuksena Basel I on asettanut omien varojen muodostamaksi vakavaraisuuspääomaksi 8 %. Basel I:n mukaisen omien varojen määritelmän mukaisesti rahoituslaitosten omat varat on jaettavissa kolmeen kategoriaan:

1. Ensisijaisiin omiin varoihin (TIER 1 Core Capital)
2. Toissijaisiin omiin varoihin (TIER 2 Supplemental Capital)
3. Markkinariskin kattamiseen vaadittaviin omiin varoihin (TIER 3 Capital).

Pankkien omat varat eli kokonaispääoma lasketaan ensisijaisten ja toissijaisten omien varojen yhteissummuna. (BIS 2004).

Basel II -vakavaraisuussäännöksen tarkoituksena on Basel I:seen verrattuna on mitoitaa rahoituslaitosten oman pääoman vaatimukset tarkemmin näiden riskejä vastaavaksi. Tällä vakavaraisuussäännöksellä pyritään saavuttamaan tehokkaampi riskienhallinta ja pääomanallokointi. Basel II keskittyy Basel I:seen verrattuna luottotyypin sijasta luottojen laatuun. Basel II:ssa rahoituslaitoksen vakavaraisuuspääoman ero Basel I:seen

verrattuna on, että riskipainotetut varat lasketaan luotto- markkina- ja operatiivisten riskien perusteella. Basel II vaatii Basel I:n tavoin omien varojen muodostamaksi vakavaraisuuspääomaksi 8 prosenttia. (BIS 2004; BIS 2009a; BIS 2009b).

5 KÄYPÄ ARVO JA SEN SOVELTUVUUS PANKEILLE

Ennen rahoituskriisin puhkeamista rahoitusmarkkinat olivat hyvin likvidit ja useimpien instituutioiden luottoriskit olivat hyvin alhaiset. Osittain tästä syystä korkeimpien tuottojen saavuttamiseksi uusien strukturoitujen tuotteiden, pääasiassa kiinteistövakuudellisten korkoinstrumenttien markkinat sekä luottojohdannaismarkkinat kasvoivat ripeästi. Tyypillisiä tällaisia strukturoituja tuotteita olivat MBS, CDO ja CLO. Vuoden 2007 syksyllä näiden tuotteiden kysyntä alkoi hiipua, koska niihin liittyviä riskejä oli vaikea arvioida. Markkinat alkoivat muodostua epälikvideiksi ja markkinakysynnän heiketessä näiden rahoitusinstrumenttien arvot alkoivat huomattavasti laskea. Sijoittajat arvioivat uudestaan riskejään ja luottoriskipremiot alensivat instrumenttien arvoja. Tästä alkoi kehitys, josta ensin puhuttiin markkinoiden toimintahäiriönä. Syyskuun 2008 jälkeen puhuttiin finanssikriisistä, joka on nyttemmin muuttunut taloudelliseksi kriisiksi. (Haaramo 2009a).

Listatut pankit ja muut rahoituslaitokset, jotka olivat sijoittaneet näihin rahoitusinstrumentteihin, olivat luokitelleet nämä joko kaupankäyntisalkkuun tai myytävissä oleviin rahoitusvaroihin. Kumpikin ryhmä tulee arvostaa sekä IFRS-standardien että US GAAP:in mukaan käypään arvoon. Markkinoiden häviäminen näiltä instrumenteilta johti siihen, että niiden käypä arvo alkoi lähennellä nollaa. Tämä tarkoitti välitöntä kuluja tuloslaskelmaan yhtiöille, joilla oli näitä sijoituksia taseessaan. Näin ollen käyvän arvon arvostamisperiaatteen katsottiin kiihdyttävän talouden alamäkeä ja aiheuttavan kohtuuttoman rasituksen etenkin pankkien pääomille. (Vallittu 2008).

5.1 Käyvän arvon määrittäminen

Voimassa olevien standardien mukaan ”*käypä arvo määritellään rahamääräksi, johon omaisuuserä voitaisiin vaihtaa tai jolla velka voitaisiin suorittaa asiaa tuntevien, liiketoimeen halukkaiden, toisistaan riippumattomien osapuolten välillä.*” (IAS 39.9; IAS 32.11). Edellä olevan käyvän arvon määritelmän lisäksi käypään arvoon liittyy aina yhteisön toiminnan jatkuvuuden oletus. Käypä arvo ei ole näin ollen se määrä, jonka

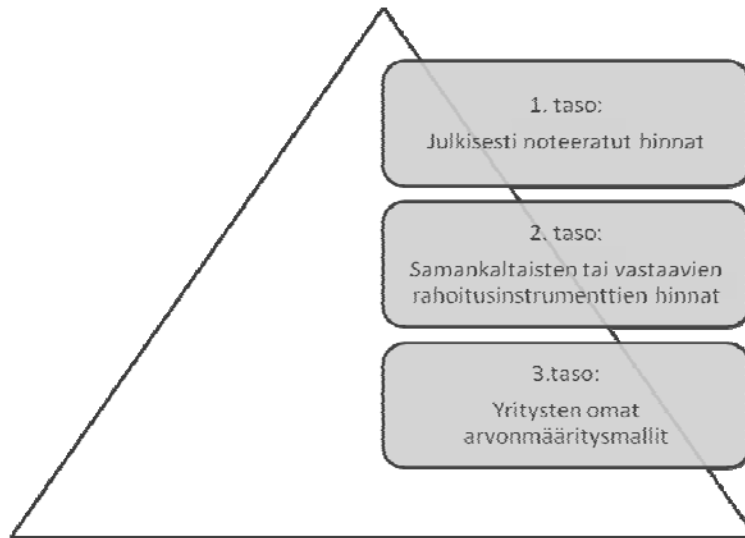
yhteisö saisi tai maksaisi pakkotilanteessa toteutetussa kaupassa, pakkoselvitystilassa tai panttihuutokaupassa. (IAS 39. AG69).

Parhaiten käypää arvoa osoittavat toimivilla markkinoilla noteeratut hinnat. Rahoitusinstrumentti katsotaan noteeratuksi toimivilla markkinoilla, mikäli hintanoteerauksia on helposti ja säännönmukaisesti saatavilla pörssistä, välittäjältä, meklarilta, toimialaryhmästä, hintainformaatiota antavalta toimijalta tai viranomaistaholta ja tällaiset hinnat kuvastavat todellisia ja säännönmukaisesti toistuvia, toisistaan riippumattomien osapuolten välisiä markkinatransaktioita. Mikäli rahoitusinstrumenteille ei ole olemassa toimivia markkinoita, käypä arvo määritellään erilaisin arvostusmenetelmin. Arvostusmenetelmän käyttämisen tavoitteena on määrittää, mihin hintaan liiketoimi olisi arvonmäärityspäivänä toteutunut toisistaan riippumattomien osapuolten välisessä vaihdossa, joka perustuu tavanomaisiin liikeloudellisiin näkökohtiin. Arvostusmenetelmiä ovat esimerkiksi asiaa tuntevien, liiketoimeen halukkaiden, toisistaan riippumattomien osapuolten välisten viimeaikaisten markkinatapahtumien käyttäminen, nojautuminen toisen olennaisilta osin samanlaisen instrumentin tarkasteluhetken käypään arvoon, rahavirtojen diskonttaaminen sekä optionhinnoittelumallit. Valittua menetelmää sovellettaessa käytetään mahdollisimman paljon markkinoilta saatavia syöttötietoja ja luotetaan mahdollisimman vähän yhteisökohtaisiin syöttötietoihin. (IAS 39.48A-AG71).

FASB on kehittänyt kolmitasoisien hierarkian käyvän arvon määrittämiselle, jonka tarkoituksena on ohjata tilinpäätöksen laatijoita oikean menetelmän käyttöön käypiä arvoja määrittäessä. Rahoitusinstrumentin käyvän arvon tulisi mahdollisuuksien mukaan perustua hierarkian ensimmäiseen tasoon. Mikäli tämä ei ole mahdollista, siirrytään hierarkiassa ylemmälle tasolle. *Ensimmäisen tason* syöttötiedot perustuvat julkisessa kaupankäynnissä noteerattuihin hintoihin. *Toisen tason* käyvän arvon syöttötiedot perustuvat vastaavanlaisten rahoitusinstrumenttien listattuihin markkinahintoihin. *Kolmannen tason* käyvän arvon syöttötiedot perustuvat yritysten omiin arvonmääritysmalleihin. Näitä tulisi käyttää ainoastaan, mikäli ensimmäisen ja toisen tason käyvän arvon syöttötietoja ei ole ollenkaan saatavilla. Koska käypien arvojen tulee

mahdollisimman pitkälti perustua markkinahintoihin, yritysten tulisi pyrkiä käyttämään arvonmäärittäsmalliensa syöttötietoina markkinoilta saatavia muuttujia. (FAS 157.22–30). FASB:n hierarkian käyvän arvon määrittämiselle on esitetty kuviossa 2:

Kuvio 1. FASB:n käyvän arvon hierarkia

IAS 39 -standardi noudattaa käyvän arvon määrittämisessä olennaisilta osin FASB:n käyvän arvon hierarkiaa, muttei sisällä selkeästi kolmea eri tasoa. IASB on jakanut käyvän arvon määrittämisen pikemminkin kahteen luokkaan: toimiviin ja ei-toimiviin markkinoihin. Toimivien markkinoiden luokassa rahoitusinstrumenttien hintanoteeraus on mahdollista saada markkinoilta. Ei-toimivien markkinoiden tapauksessa hintanoteerausta ei ole mahdollista saada markkinoilta, jolloin joudutaan turvautumaan eri arvonmäärittäsmenetelmien käyttöön. Yhteisön omien arvostusmenetelmien käyttö ei ole kuitenkaan itsestäänselvyys. Markkinaosapuolten yleisesti käyttämiä arvostusmenetelmiä on hyväksyttävää käyttää vain, jos arvostusmenetelmien on osoitettu tuottavan luotettavia arvioita todellisissa markkinatransaktioissa toteutuvista hinnoista. Lisäksi käytettävän arvostusmenetelmän toimivuutta on testattava määrä ajoin. (IAS 39.48A).

5.2 Käyvän arvon informatiivisuus ja luotettavuus

Vaikka finanssikriisistä johtuva markkinoiden epälikvidiys on luonut perusteita kritiikille käypiä arvoja vastaan, edustaa käypä arvo kuitenkin parasta käytössä olevaa arvostusperiaatetta etenkin rahoitusvaroilta. Realisoitumaton käypä arvo, etenkin negatiivinen, antaa viitteitä rahoitusinstrumenttiin sisältyvästä riskistä paremmin kuin esimerkiksi sen hankintameno, joka tunnistaa käyvässä arvossa tapahtuneet muutokset vasta erä- tai myyntipäivänä. Käypä arvo ei sinällään aiheuta tulosvolatiliteettiä, vaan se vain tallentaa nykyiset markkinahinnat. Hyvinä aikoina käypään arvoon arvostaminen auttaa yhtiöitä näyttämään välittömästi arvon lisäyksen tuloslaskelmassa. Huonoina aikoina se edustaa läpinäkyvää raportointia, jolla sijoittajat pidetään parhaiten informoituna. (Vallittu 2008).

Finanssikriisin johdosta erityisesti epälikvidien instrumenttien käyvät arvot laskivat. Riippuen kunkin rahoituslaitoksen sijoituspolitiikasta käypien arvojen laskun seurauksena laitosten tuloksellisuus ja oman pääoman asema heikkeni. Tällaisessa tilanteessa käypään arvoon arvostamisesta luopuminen vaikuttaa välittömästi positiivisesti tuloksellisuuteen. Toisaalta tilinpäätössäännösten muuttaminen on halpa keino, kun vaihtoehtona on markkinaehtoinen tai julkisen sektorin pääomittaminen. Kuitenkaan ei voi olla korostamatta sitä, että kun sääntöjä muutetaan kriisin aikana, lisää se osaltaan epävarmuutta ja edelleen epäluottamusta markkinaosapuolten välillä. (Haaramo 2009).

5.3 Käypä arvo vakavaraisuuden mittarina

Kun pankkien varat on arvostettu käypiin arvoihin, vaikuttavat kaikki markkinoilla tapahtuvat hinnanmuutokset tase-erien kautta omaan pääomaan. Tämä omaan pääomaan kohdistuva arvovaihtelu vaatii pankeilta toimenpiteitä vakavaraisuuspääoman ylläpitämiseksi. (Plantin, Saprà & Shin 2008.) Käyvistä arvosta johtuva volatiliteetti johtaa siihen usein siihen, että pankit rikkovat vakavaraisuusvaatimuksia ja häiritsevät pankkijärjestelmän vakautta. (Barth, 1994). Lisäksi käyvän arvon käyttö vakavaraisuuden mittarina kasvattaa rahoituslaitosten vakavaraisuuspääoman tarvetta ja korostaa sen

riittävyden merkitystä. Kun pankkien varojen arvostamisessa käytetään hankintahintoja, eivät markkinoiden likviditeettimuutokset uhkaa pankkien vakavaraisuutta, kun markkinoiden heilahtelut eivät vaikuta rahoitusvarojen kirjanpitoarvoihin. (Matheratin 2008; Plantin et al. 2008).

5.4 IASB:n standardiluonnos käyvästä arvosta

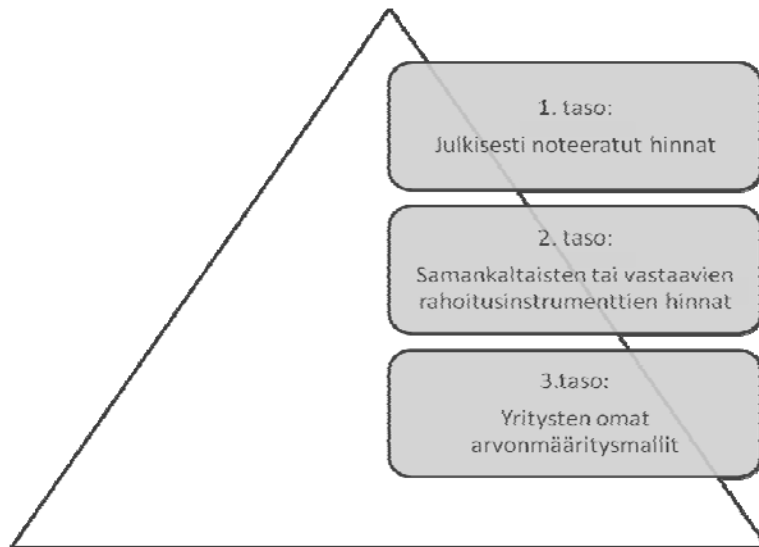
Osa IFRS-standardeista sallii yhteisöjä arvostamaan varat, velat tai oman pääoman ehtoiset instrumentit käypään arvoon kun taas osa standardeista vaatii ainoastaan liitetiedot käyvän arvon määrittämisestä. Käyvän arvon määrittämisestä on tähän asti ollut rajallinen määrä ohjeistusta, ja ohjeistus mitä on ollut saatavilla, on jakaantunut eri strandardien kesken eikä se ole aina ollut kovin yhtenäistä. (Ernst & Young 2009a). Reagoidakseen edellä mainittuun ongelmaan, IASB on julkistanut käypään arvoon arvostamista koskevan standardiluonnoksen toukokuussa 2009. Sen tavoitteena on sekä koota yhteen eri standardeihin sisältyvä käypää arvoa koskeva ohjeistus että yhtenäistää IFRS-standardeihin sisältyvä käyvän arvon sääntely US GAAP:in kanssa.

Standardiluonnos sisältää käyvän arvon määritelmän, käyvän arvon määrittämiseen liittyvää ohjeistusta sekä käyvistä arvoista annettavat liitetietovaatimukset. Käyvän arvon määritelmä muuttu tarkemmaksi: standardiluonnoksen mukaan käypä arvo määritellään hinnaksi, joka saadaan omaisuuserän myynnistä tai maksetaan velan siirtämisestä markkinaosapuolten välillä arvostamispäivänä (an exit price) eli varojen ja velkojen käypä arvo perustuu arvonmäärittämispäivän säännönmukaisille liiketoimille markkinaosapuolten kesken. Standardin lähtökohta on, että käypä arvo määräytyy markkinoilla, mistä johtuen luonnos käsittää sekä sen, mitkä markkinat tulee ottaa huomioon käyvän arvon määrittämisessä että sen, mitä tarkoitetaan markkinaosapuolilla. (IASB 2009a).

Käyvistä arvoista annettavat tiedot perustuvat FASB:in tapaan kolmitasoiseen käyvän arvon hierarkiaan, jolloin joudutaan ottamaan kantaa siihen, perustuuko käypä arvo markkinoilta saatavaan hinta- tai muuhun informaatioon vai ei. Mitä enemmän käypä arvo perustuu markkinoiden hintanoteeraukseen, sitä vähemmän liitetietoja tarvitaan.

Ensimmäisen tason syöttötiedot (inputs) määritellään julkisesti noteerattujen hintojen perusteella. *Toisen tason* käyvän arvon syöttötiedot perustuvat vastaavanlaisten rahoitusinstrumenttien listattuihin markkinahintoihin. Jos omaisuuserän arvon määrittämiseen ei ole saatavilla tason 1 tai 2 muuttujia, niin tällöin käyvän arvon määrittämisen tulee perustua tason 3 syöttötietoihin.

Hierarkian alimman eli *kolmannen tason* syöttötiedot eivät pohjautu markkinoilta saatavaan tietoon, vaan ne määritetään useimmiten yritysjohdon näkemysten ja oletuksien pohjalta. (IASB 2009a).

Kuvio 2. IASB:n käyvän arvon hierarkia

6 RAHOITUSINSTRUMENTTIEN UUELLEENLUOKITTELU-UUDISTUS

Poliittiset päättäjät, kuten G7- maiden ministereiden kokous toukokuussa 2008, antoi IASB:lle 100 päivää aikaa kirjanpito- ja liitetietostandardien parannukseen sekä käyvän arvon laskennan ohjeistukseen. Näin ollen IASB julkaisi lokakuussa 2008 takautuvan muutoksen standardeihin ilman perinteistä kommentointiaikaa. Tämä antoi mahdollisuuden uudelleenluokitella rahoitusvaroja pois käypään arvoon arvostettavista. Muutos hyväksyttiin EU:ssa vain pari päivää IASB:n julkaisun jälkeen. Tätä poikkeuksellista aikataulua perusteltiin maailman rahoitusmarkkinoiden merkittäväällä heikentymisellä. (Vallittu 2008).

6.1 EU:n toimet rahoitusmarkkinoiden häiriötilassa

Lokakuussa 2008 EU:ssa käynnistettiin selvitystyö, jonka tavoitteena oli arvioida arvopaperistamista ja niihin liittyviä tuotteista annettavia liitetietoja sekä arvioida epälikvidien instrumenttien käypään arvoon arvostamista koskevaa sääntelyä. Tilinpäätösasioiden kuten pankkien julkistamien tietojen ja epälikvidien instrumenttien arvostamisen osalta EU:ta avustivat eurooppalaiset valvontakomiteat kuten CEBS ja CESR. CEBS listasi asioita, joita IASB:n tulisi ottaa huomioon rahoitusinstrumentteja koskevaa sääntelyä kehittäessään. CESR keskittyi arvioimaan sitä, miten IFRS-standardien mukaan rahoitusinstrumenttien käyvät arvot saadaan ensisijaisesti toimivilta markkinoilta. EU:n Pariisin huippukokous lokakuussa vaati IASB:tä yhtenäistämään rahoitusinstrumenttien sääntelyn IFRS:n osalta US GAAP:in mukaiseksi, koska kriisin kestäessä USA:n pankit ovat paremmassa asemassa. Tämän lisäksi EU kirjoitti IASB:lle, että se ottaisi käsiteltäväkseen edellisen lisäksi vielä kolme rahoitusinstrumenttien sääntelyyn liittyvää asiaa:

- käyvän arvon option soveltamiseen liittyvän helpotuksen eli yhtiö voi luokitella käypään arvoon arvostettua instrumentteja uudelleen hankintamenoon arvostettavaksi
- luottojohdannaisten erottamisvaatimuksen silloin, kun kyseessä on kytketty johdannainen

- myytävissä oleviin rahoitusvaroihin luokiteltujen korkoinstrumenttien arvonalentumisessa otettaisiin huomioon vain luottoriski eikä koko negatiivista käyvän arvon muutosta.

6.2 Rahoitusinstrumenttien uudelleenluokittelu

Reagoidakseen EU:n odotuksiin, rahoitusinstrumenttien uudelleenluokittelua koskevia säännöksiä alettiin muuttaa yhteistyössä FASB:n kanssa. Ensimmäistä kertaa poikettiin standardien tai niiden muutosten antamisessa IASB:n säännönmukaisesta laadun varmistamiseksi kehitetystä menettelytavasta, joka pitää sisällään muutosluonnoksen julkistamisen jälkeisen 3 kuukauden mittaisen konsultaatioajan sekä IASB:n käymät keskustelut. Tästä perustamisasiakirjan mukaisesta menettelytavasta poikkeaminen eritysluvalla edesauttoi sen, että muutosprosessi kesti kaikkiaan viikon sisältäen myös EU:n hyväksyntäprosessin. (Haaramo 2009a).

IAS 39 rahoitusvarojen aikaisemmat luokittelumuutokset olivat erittäin tiukat. Eräpäivään asti pidettäviä rahoitusvaroja voitiin luokitella myytävissä oleviin rahoitusvaroihin ainoastaan tilanteessa, jossa yhtiön aikomus ja kyky pitää kyseiset rahoitusinstrumentit eräpäivään asti muuttuu. Vastaavasti myytävissä olevia rahoitusvaroja voitiin luokitella eräpäivään asti pidettäviin aikomuksen ja kyvyn muuttuessa. Mikäli rahoitusinstrumentti on sen hankinnan jälkeen luokiteltu käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavaksi, sitä ei voi luokitella pois tästä ryhmästä eikä mitään rahoitusinstrumenttia voida luokitella uudelleen tähän ryhmään mistään muusta ryhmästä. Tiukoilla luokittelusäännöksillä tavoitellaan esitettävän informaation johdonmukaisuutta ja läpinäkyvyyttä. Jos esimerkiksi pankit voisivat luokitella uudestaan instrumentit mihin ryhmään tahansa, tase- ja tuloinformaatio muuttuisi läpinäkymättömämmäksi ja liiketoiminnan todellisen tuloksellisuuden arviointi vaikeutuisi. (Haaramo 2009b).

Yhtiöillä on ollut IASB:n tekemän standardiuudistuksen myötä 1.7.2008 alkaen mahdollisuus luokitella uudelleen kaupankäyntitarkoituksessa pidettäviä rahoitusinstrumentteja mikäli, kun rahoitusvara täyttää uudelleenluokittelupäivänä lainan

ja muun saamisen kriteerit ja yhtiöllä on aikomus ja kyky pitää rahoitusvara ennakoitavissa olevan tulevaisuuden ajan tai sen eräpäivään asti. Jos yhtiö on käyttänyt tätä uudelleenluokittelumahdollisuutta, tulee siitä antaa yksityiskohtaiset liitetiedot. Yhtiön tulee kertoa, paljonko uudelleenluokiteltujen rahoitusvarojen käyvän arvon muutosta olisi kirjattu tuloslaskelmaan tai omaan pääomaan ilman tätä uudelleenluokittelua. (IASB 2008a).

Lähtökohtaisesti IASB:n perustelu muutoksille oli nimenomaan yhdenvertainen tilinpäätössääntely USA:n ja muun maailman listattujen pankkien ja muiden rahoitusalan yritysten kanssa. Tässä yhteydessä IASB myös selvitti, kuinka laajasti USA:ssa oli sovellettu rahoitusinstrumenttien uudelleenluokittelusääntöjä. IASB muutti aikaisempia uudelleenluokittelusääntöjä koskien:

- poikkeustilanteita ja
- tilanteita, joissa yhtiön kyky ja aikomus on muuttunut.

Näissä tilanteissa on mahdollista luokitella uudelleen rahoitusinstrumentteja ottaen kuitenkin huomioon, että tähän uudelleenluokitteluun liittyy yksityiskohtaiset liitetietovaatimukset. (Haaramo 2009a).

Keväällä 2008 IASB perusti ns. Expert Advanced Advisory Panelin, jonka tavoitteena oli vastata eri tahojen, mutta erityisesti Financial Stability Forum¹ (FSF) odotuksiin koskien IASB:tä.

6.2.1 Uudelleenluokittelun hyödyt pankeille

Uudelleenluokittelun salliminen pankeille mahdollistaa aiemmin käypään arvoon kirjattujen rahoitusvarojen siirtämisen luokkaan, jossa ne arvostetaan jaksotettuun hankintamenuun. Näin ollen uudelleenluokittelu mahdollistaa pankeille paremman

---

¹ FSF on foorumi, jossa eri osapuolien – pankkien, valvojien, keskuspankkien, valtionvarainministeriöiden ja kansainvälisten organisaatioiden – kokeneet asiantuntijat kokoontuvat.

tulosten näyttämisen eikä mahdollisesti tappiollinen tulos syö pankin omaa pääomaa heikentäen pankin varavaraisuutta. (Andre et al. 2009).

Käytännössä uudelleenluokittelu-uudistus tarjosi pankeille mahdollisuuden parantaa tulostaan, sillä niiden taseissa oli miljardien eurojen arvosta epälikvidejä kaupankäyntitarkoituksessa pidettäviä rahoitusvaroja, joista pankit olisivat ilman uudistusta joutuneet kirjaamaan arvonalentamistappioita. (Leone 2008.) Jaksotettavaan hankintamenoön arvostettavista uudelleenluokitelluista rahoitusvaroista ei tarvitse tehdä yhtä suuria alaskirjauksia, sillä näistä ei kirjata arvonalennuksia käyvän arvon muutosten perusteella. Näiden osalta arvonalentumistappiot kirjataan silloin, kun yrityksellä on objektiivista näyttöä siitä, että rahoitusvaroihin kuuluvan erän tai erien ryhmän arvo on pysyvästi alentunut. (IAS 39.58.)

6.2.2 Uudelleenluokittelusta annettavat tiedot IFRS 7 osalta

IASB katsoi IAS 39 -standardiuudistuksessa lisävaatimusten olevan tarpeen uudelleenluokittelua koskevan tiedonannon osalta, sillä uudelleenluokittelulla voi olla huomattava vaikutus yrityksen tilinpäätökseen. Näin ollen IFRS -standardiin lisättiin kappale 12 A, jonka mukaan kaikista uudistuksen sallimista uudelleenluokitelluista varoista tulee ilmoittaa seuraavat tiedot:

- Rahoitusvararyhmittäin uudelleenluokiteltujen rahoitusvarojen yhteissumma kyseiseen ryhmään ja sieltä pois
- Uudelleenluokiteltujen rahoitusvarojen kirjanpitoarvot jokaisena raportointikautena sekä näiden käyvät arvot taseesta kirjaamiseen asti
- Poikkeustilanteissa uudelleenluokiteltujen rahoitusvarojen osalta olosuhteet, jotka tekivät tilanteesta poikkeuksellisen
- Raportointikauden osalta, jolloin uudelleenluokittelu suoritettiin sekä aiempien kausien osalta tulosvaikuttaisesti kirjattu tai omaan pääomaan kirjattu käyvän arvon muutos

- Raportointikauden osalta, jolloin uudelleenluokittelu suoritettiin, aiempien kausien osalta sekä uudelleenluokittelua seuraavilta kausilta uudelleenluokitellusta rahoitusvarasta sen taseesta kirjaamiseen asti tulosvaikutteisesti tai omaan pääomaan kirjattavien käyvän arvon muutosten vaikutukset, jollei rahoitusvaraa olisi uudelleenluokiteltu
- Uudelleenluokitelluista varoista uudelleenluokittelupäivän mukainen efektiivinen korkokanta sekä arvio rahavirroista, jotka yhtiö odottaa saavansa rahavarasta

6.3 Rahoitusinstrumentteja koskevan tilinpäätössääntelyn kokonaisuudistus

IASB päätti uudistaa rahoitusinstrumentteja koskevan tilinpäätössääntelyn kolmessa vaiheessa. Uusi rahoitusinstrumentti-standardi IFRS 9 astuu voimaan 1.1.2013 alkaen. Uudistetun standardin tarkoituksena on selkeyttää rahoitusinstrumenttien käsittelyä vähentämällä vaihtoehtoisia luokkia. Yksi yhtenäinen rahoitusinstrumenttien luokittelun lähestymistapa varmistaa, että varat on arvostettu asianmukaisesti ja arvostaminen heijastaa liiketoimintamallin mukaista rahavirtojen kertymää. Näin ollen yhtiöiden vertailtavuus paranee, sillä rahoitusinstrumenttien luokittelu selkeytyy ja siihen liittyvä harkinnanvaraisuus vähenee. (IASB 2009a).

6.3.1 Ensimmäinen vaihe: IFRS 9 Rahoitusinstrumentit: kirjaaminen ja esittämistapa

IASB:n rahoitusinstrumentteja koskevan tilinpäätössääntelyuudistuksen ensimmäinen vaihe – rahoitusinstrumenttien luokittelu ja arvostaminen – saatiin päätökseen, kun IASB julkaisi 12.11.2009 uuden standardin IFRS 9 Financial Instruments. IASB täydensi vielä standardia lokakuussa 2010 rahoitusvelkojen osalta, mutta ei kuitenkaan muuttanut rahoitusvelkojen tilinpäätöskäsittelyä olennaisesti verrattuna IAS 39:n mukaiseen käsittelytapaan.

IFRS 9:n mukaan rahoitusvarojen luokitteluperusteena on alkuperäisen arvostamisen jälkeinen arvostusperuste: joko jaksotettu hankintameno tai käypä arvo. Kun yhteisö luokittelee rahoitusvaroihin kuuluvan erän arvostusperusteen mukaiseen luokkaan, tulee sen ottaa huomioon kaksi seuraavaa kriteeriä:

- yhteisön liiketoimintamalli eli kuinka se hallinnoi rahoitusvaroihin kuuluvaa erää
- rahoitusvaroihin liittyvän sopimukseen perustuvien rahavirtojen luonne

Näiden kriteerien perusteella määritellään tarkemmin jaksotettuun hankintamenuon arvostettavat rahoitusvarat. Kaikki muut rahoitusvarat arvostetaan käypään arvoon, ja käyvän arvon muutokset kirjataan tuloslaskelman kautta. (IFRS 9.3.1–9.4.9).

Jaksotettuun hankintamenuon arvostetaan rahoitusvarat, joista liiketoimintamallin mukaan on tarkoitus kerätä niistä kertyvät sopimusperusteiset rahavirrat. Näiden kriteerien perusteella voidaan jaksotettuun hankintamenuon arvostaa vain korko- ja lainainstrumentteja. Osakkeet ja muut oman pääoman ehtoiset instrumentit arvostetaan käypään arvoon ja käyvän arvon muutokset kirjataan tulosvaikutteisesti. Poikkeuksellisesti osakkeet ja muut pääoman ehtoiset instrumentit voidaan arvostaa hankintamenuon silloin, kun hankintamenuo on soveltuvin käypää arvoa koskeva estimaatti. (IFRS 9.4.2–5.4.5)

IFRS 9:n mukaan rahoitusvarojen uudelleenluokittelu on pakollista tilanteessa, jossa yhtiön liiketoimintamalli muuttuu. Uudelleenluokittelutapahtumien odotetaan olevan hyvin harvinaisia. Tällaisessa tapauksessa tapahtuvat arvostusperiaatteen muuttuminen otetaan huomioon uudelleenluokittelupäivästä lähtien eikä vertailutietoa tältä osin oikaista. (IFRS 9.4.9).

6.3.2 Toinen vaihe: Standardiluonnos jaksotetusta hankintamenuosta

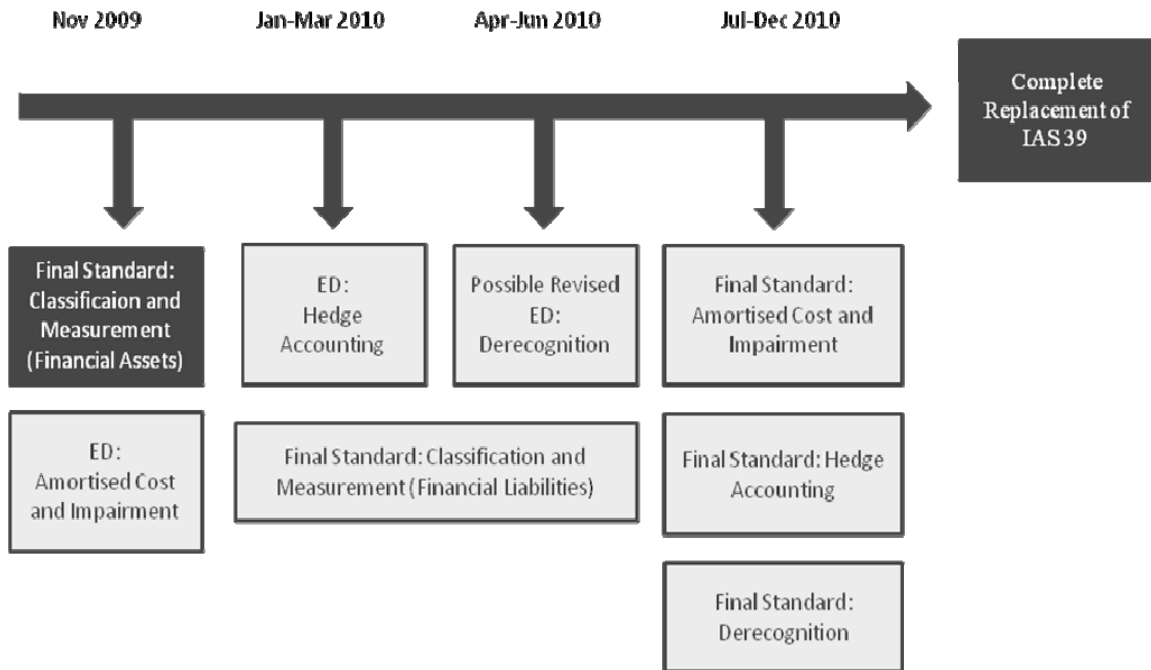
IASB:n rahoitusinstrumentteja koskevan tilinpäätössääntelyuudistuksen toinen vaihe – arvonalentumisen metodologia – saatiin käyntiin, kun IASB julkaisi 5.11.2009 ED:n Amortised Cost and Impairment. Standardiluonnoksen mukaan hankintamenuon arvostettavaksi luokiteltu rahoitusvara tulee alkuperäisen arvostamisen jälkeen arvostaa käypään arvoon ns. efektiivisen koron menetelmällä. ED:n mukaan jaksotettu hankintamenuo on siis odotettavissa olevien rahavirtojen nykyarvo, jossa diskonttauskorkona käytetään efektiivistä korkoa. Odotettujen kassavirtojen estimaatit

tulee standardiluonnoksen mukaan arvioida aina raportointihetken mukaisesti, ja mikäli luotto-tappiodotukset ovat muuttuneet, tulee ne oikaista välittömästi. Odotettavissa olevia rahavirtoja määrittäessä tulee ottaa huomioon myös tulevaisuuden kassavirroista mahdollisesti syntyvät luottotappiot. Tällöin luottotappioiden kirjaaminen arvonalentumistappioina aikaistuu nykyiseen käytäntöön verrattuna. Voimassa olevan IAS 39:n mukaan arvonalentumistappiot kirjataan vasta sitten, kun voidaan osoittaa objektiivista näyttöä sen syntymisestä. (IASB 2009c; IASB 2011).

Standardiluonnoksen mukaan jaksotettuun hankintamenoön arvostettavat varat voidaan arvostaa kukin erikseen tai ryhmänä. Ryhmittely täytyy kuitenkin tapahtua samanlaisten luottoriskiominaisuuksien avulla. Luonnoksessa ei aseteta kumpaakaan edellä mainittua tapaa ensisijaiseksi, mutta ryhmäkohtainen arvostustapa saattaa olla käytännössä ensisijainen arvostustapa. (IASB 2009c).

6.3.3 Kolmas vaihe: Standardiluonnos suojauslaskennasta

IASB:n rahoitusinstrumentteja koskevan tilinpäätössääntelyuudistuksen kolmas vaihe saatiin käyntiin, kun IASB julkaisi joulukuussa standardiluonnoksen suojauslaskennasta. Standardin tavoitteena on yksinkertaistaa suojauslaskentaa koskevaa sääntelyä. Voimassa oleva IAS 39 –standardi tunnistaa kolme eri suojaustyyppiä: käyvän arvon suojauksen, rahavirran suojauksen ja ulkomaiseen yksikköön tehdyn nettosijoituksen suojauksen. Uuden standardiluonnoksen mukaan rahavirran suojauksen kirjanpitokäsittelyä tullaan soveltamaan myös käyvän arvon suojauksiin. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että myös käyvän arvon suojauksissa ainoastaan suojaavan instrumentin käyvän arvon muutokset kirjataan eli suojauksen tehokas osuus kirjataan muuhun laajan tuloksen eriin ja tehoton osuus taas varsinaiseen tulokseen. Tällöin suojauskohteen arvostukseen ei kosketa eli hankintamenoön arvostettavaa erää ei arvosteta jatkossa käypään arvoon. (IASB 2010). Alla IASB:n mukaisen standardiuudistuksen vaiheet ja aikataulu.

Kuvio 3: Rahoitusinstrumenttien IFRS-standardien kokonaisuudistus (mukailen Ernst &Young 2009b)

7 AIEMPIÄ TUTKIMUKSIA

Uudelleenluokittelun vaikutuksesta pankkien tulokseen tai vakavaraisuuteen ei ole tehty monta aiempaa tieteellistä tutkimusta, sillä uudelleenluokittelut eivät ole IFRS-standardien mukaan olleet sallittuja ennen lokakuuta 2008. Vaikka US GAAP on sallinut uudelleenluokittelut 1994 alkaen, ei niiden vaikutusta ole tutkittu, sillä uudelleenluokitteluun vaadittavia ehtoja on tulkittu rajoitetusti eikä uudelleenluokitteluja ole juurikaan suoritettu. (IASB 2008c).

CERS² on tutkinut rahoitusvarojen uudelleenluokitteluiden pankkien tilinpäätösraportoinnin tasoa vuoden 2008 kolmannen kvartaalin osavuositarkastuksista sekä vuoden 2008 tilinpäätöksistä. CERS:n tutkimuksen tarkoituksena oli valvoa IFRS 7 12A:n vaatimusten mukaisen raportoinnin toteutumista, analysoida uudelleenluokittelumahdollisuuden hyödyntämistä sekä uudelleenluokittelujen euromääräistä suuruutta. Otoksena CERS käytti 100 eurooppalaista rahoitusinstituuttia. CERS havaitsi, että vuoden 2008 kolmannen kvartaalin raportointi oli 57 %:n pankin osalta puutteellista. (CERS 2009a). Suurimmat puutteet koskivat uudelleenluokiteltujen rahoitusvarojen aiempien vuosien käyvän arvon muutosten raportointia. Edellisen lisäksi CERS:n havaitsi, että 61 % tutkimuksen instituuteista oli hyväksikäyttänyt uudelleenluokittelumahdollisuutta. Suosituin uudelleenluokittelu sekä määrällä että euromääräisesti mitattuna oli luokittelu myytävissä olevista rahoitusvaroista (AFS) lainoihin ja saamisiin (LAR). CERS:n tutkimusten mukaan otosten instituuttien tulokset olisivat olleet yhteensä 28 miljardia heikommat ilman uudelleenluokitteluja. (CERS 2009b).

Fiechter (2009) tutki EU-maiden pörssilistattujen pankkien vuoden 2008 tehtyjen uudelleenluokittelujen vaikutusta tilinpäätöksiin. Tutkimuksen mukaan 76 pankkia uudelleenluokitteli varojansa vuonna 2008 yhteensä 632,5 miljardin edestä. Uudelleenluokittelun mediaani oli Fiechterin tutkimuksen mukaan 740 miljoonaa euroa.

---

² Committee of European Securities Regulators

Tutkimuksen mukaan eniten uudelleenluokitteluja tehtiin AFS –kategoriasta LAR/HTM –kategorioihin. Tutkimustulosten mukaan otoksen pankkien tulokset paranivat uudelleenluokittelun myötä jopa 22,9 miljardia euroa. Tutkimuksen mukaan pankkien oman pääoman tuotot nousivat uudelleenluokittelun myötä -1,4 prosentista +1,3 prosenttiin. Lisäksi pankkien vakavaraisuuspääomasuhteet paranivat uudelleenluokittelujen myötä keskimäärin 0,5 prosenttia, mitä voidaan tutkimuksen mukaan pitää taloudellisesti merkittävänä.

Veijalainen (2009) tutki Fiechterin tavoin EU-maiden pörssinoteerattujen pankkien vuoden 2008 uudelleenluokittelujen vaikutusta tilinpäätöksiin. Tutkimuksen mukaan 53 prosenttia EU-maiden listatuista pankeista oli käyttänyt uudelleenluokittelumahdollisuutta hyväksi vuonna 2008. Uudelleenluokittelun seurauksena keskimääräinen tulosparannus otoksen pankkien osalta oli 36 prosenttia. Tämän lisäksi otoksen pankkien vakavaraisuuspääomat paranivat keskimäärin 2,55 prosentti ja vakavaraisuussuhde taas jopa 29 prosenttia. Tutkimuksen pankit uudelleenluokittelivat varojansa keskimäärin 3,46 prosenttia taseen loppusummasta.

Kholmy ja Ernstberger (2010) tutkivat edellisten tavoin uudelleenluokittelujen vaikutusta EU-15 pankkien tilinpäätöksiin. Lopullinen otos koostus 101 pankista, joiden taseen loppusummat vaihtelivat 36 miljoonasta 646 miljardiin euroon. Otoksesta oli jätetty pois pankit, joiden taseen loppusumma oli alle 100 miljoonaa euroa. Tutkimuksen mukaan otoksen pankeista 43 uudelleenluokitteli varojansa uudistetun IFRS 7 12 A:n mukaisesti. Uudelleenluokittelulla pankit paransivat tuloksia keskimäärin 423 miljoonaa euroa. Suurin osa pankeista uudelleenluokitteli varansa myytävissä olevista sijoituksista (AFS) lainoihin ja saamisiin (LAR).

8 TUTKIMUSMETODOLOGIA

8.1 Tutkimuskysymykset

Tämän tutkielman tavoitteena on selvittää, miten IAS 39 standardiuudistuksen mukaisesti vuonna 2008 tehdyt rahoitusvarojen uudelleenluokittelut ovat vaikuttaneet EU-maiden pörssinoteerattujen pankkien tilinpäätöksiin vuonna 2009 ja 2010. Talous alkoi jo vuoden 2009 aikana piristyä huomattavasti, mutta standardiuudistuksen vaatimuksena kuitenkin on, että uudelleenluokiteltuja rahoitusvaroja tulee pitää lainojen eräpäivään asti. Tämän lisäksi uudistetun IFRS 7:n mukaan pankkien on raportoitava tilinpäätöksessään uudelleenluokiteltujen varojen osalta uudelleenluokittelujankohdan jälkeiset realisoitumattomat käyvän arvon muutokset. Näin ollen on mielenkiintoista selvittää, miten rahoitusvarojen uudelleenluokittelu on vaikuttanut pankkien tilinpäätöksiin sekä tuloksen että Basel II:n asettaman vakavaraisuuspääoman osalta vuoden 2009 ja 2010 aikana talouden elpyessä. Olisivatko tulokset ja vakavaraisuuspääoma olleet paremmat vai huonommat tulevina vuosina, jos standardimuutosta ei olisi toteutettu tai jos pankit olisivat jättäneet rahoitusvaransa uudelleenluokittelematta?

8.2 Tutkimusaineisto

Tutkimusotos muodostuu EU-maiden julkisesti noteeratuista pankeista, jotka tekivät IAS 39 mukaisen uudelleenluokittelun vuonna 2008. (Veijalainen 2009, Liite 1). Otoksen mukainen tutkimusaineisto on kerätty pankkien vuoden 2009 ja 2010 tilinpäätöksistä sekä Thomson One Banker Worldscope -tietokannasta.

Otos sisälsi alun perin 53 pankkia, jotka olivat tehneet uudelleenluokittelun vuonna 2008. 53 pankin perusotokseen lisättiin yksi pankki, joka oli tehnyt uudelleenluokittelun vuonna 2008, mutta oli jäänyt pois 53 pankin otoksesta. Tämän lisäksi otoksesta rajautui pois 3 pankkia, sillä nämä oli myyty vuoden 2009–2010 aikana joko otokseen kuuluvaan pankkiin tai sellaiseen pankkiin, joka ei ollut uudelleenluokitellut rahoitusvarojaan vuonna 2008 IAS 39 uudistuksen mukaisesti. Näin ollen lopulliseksi otokseksi muodostui 51 pankkia. Lista tutkimusotoksiin sisältyneistä pankeista ja pois rajatuista pankeista löytyy liitteestä 1.

Pankkien vuosien 2009 ja 2010 tilinpäätöksistä kerättiin uudistetun IFRS 7:n mukaiset tiedot: 1) uudelleenluokitelluista rahoitusvaroista sekä hankintamenon että käyvän arvon osalta 2) tulosvaikutuksesta ilman uudelleenluokittelua 3) pankin ensisijaisista varoista sekä 4) pankin toissijaisista varoista. Thomson One Banker -tietokannasta on kerätty otoksen pankkien osalta tiedot 1) taseen loppusummasta 2) tuloksesta ennen veroja sekä 3) pankin markkina-arvosta. Niiden pankkien osalta, joiden vuosikertomus ei ollut euroissa, valuutat on muunnettu euroiksi EKP:n ilmoittamien virallisten kurssien mukaisesti.

Lopullisen 51 pankin otoksessa oli pankkeja kaikkiaan 15 maasta. Pankeista 11 eli 22 prosenttia oli listattu Italian pörssissä, ja toiseksi eniten pankkeja oli listattu Kreikan pörssissä muodostaen 16 prosenttia otoksen pankeista. Alla olevassa taulukossa esitetään otoksen pankkien jakautuminen maittain.

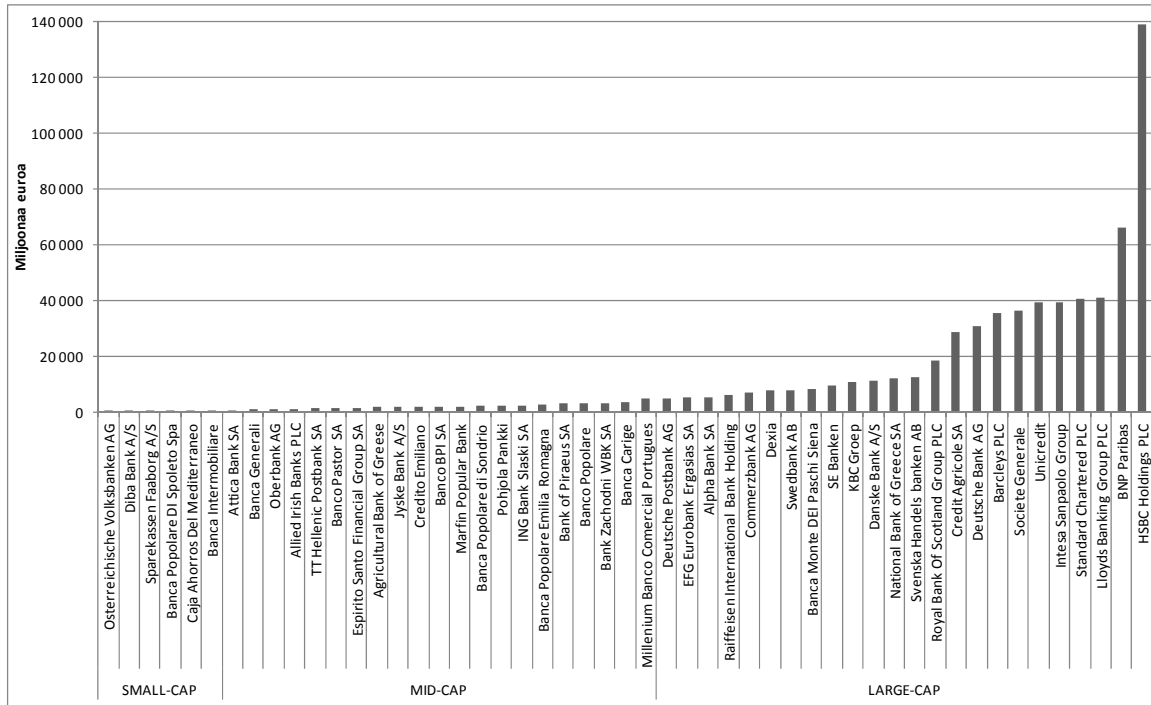
Maa	IT	GR	UK	DK	SE	FR	DE	AT	BE	ES	PL	PT	FI	LU	IE	TOTAL
Otoksen pankit	11	8	5	4	3	3	3	3	2	2	2	2	1	1	1	51

Taulukko 1. Otoksen pankit maittain

Otoksen 51 pankkia koostuvat hyvin erikokoisista pankeista niin taseen loppusummalla kuin markkina-arvolla mitattuna. Suuren hajonnan vuoksi pankit on jaettu vuoden 2009 ja 2010 lopun markkina-arvoittain 3 eri luokkaan. Luokittelun suuntaviivana tutkimuksessa on käytetty London Stock Exchange Groupin määrittelemiä rajoja pienelle, keskisuurelle ja suurelle luokalle, sillä suurin osa otoksen pankeista (31,4 %) on listattu LSEG:iin kuuluvissa pörseissä. LSEG:n mukaiset jaottelut markkina-arvoittain ovat seuraavat: pankit, joiden markkina-arvon on alle 500 miljoonaa euroa, kuuluvat pienien pankkien ryhmään (small-gap), pankit, joiden markkina-arvon on vaihteluvälillä 500 miljoonaa euroa ja 5 miljardia, kuuluvat keskisuurten pankkien ryhmään (mid-cap) ja suuret pankit, joiden markkina-arvo on yli 5 miljardia, kuuluvat suurten pankkien ryhmään (large-cap). Alla olevissa taulukossa on yhteenveto otoksen pankeista markkina-arvojen perusteella

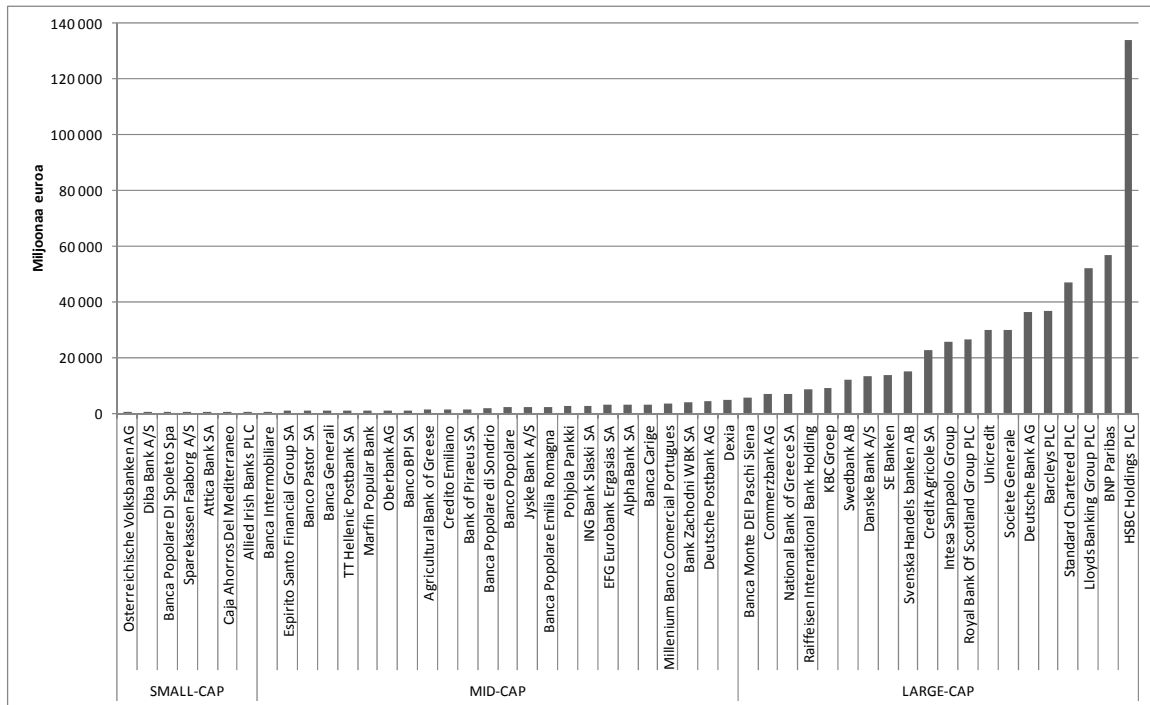

mitattuna per 31.12.2009 ja 31.12.2010, jotka on jaoteltu edellä läpikäytyjen luokkien mukaisesti.

Kuvio 4. Tutkimusotoksen pankit markkina-arvon mukaan jaoteltuna 2009

Markkina-arvojen mukaan mitattuna pankit jakautuvat vuonna 2009 21 miljoonan ja 138 miljardin välille. Pankeista suurin osa sijoittuu suurikokoiseen luokkaan (large-cap), toiseksi eniten kuuluu keksikokoiseen luokkaan (mid-cap) ja vähiten pankeista on pienestä luokasta (small-cap). Vuoden 2009 markkina-arvojen keskiarvo on 13 miljardia, kun taas mediaani on huomattavasti keskiarvoa alhaisempi, 3,5 miljardia. Tämä johtuu siitä, että suureen luokkaan kuuluvat pankit ovat jopa monikymmenkertaisesta isompia kuin otoksen pienimmät ja keskikokoiset pankit.

Kuvio 5. Tutkimusotoksen pankit markkina-arvon mukaan jaoteltuna vuonna 2010

Markkina-arvojen mukaan mitattuna pankit jakautuvat vuonna 2010 20 miljoonan ja 133 miljardin välille. Pankeista 23 sijoittuu suurikokoiseen luokkaan (large-cap), 21 kuuluu vastaavasti keksikokoiseen luokkaan (mid-cap) ja 7 pankeista on pienestä luokasta (small-cap). Vuoden 2010 markkina-arvojen keskiarvo on 13 miljardia, kun taas mediaani on huomattavasti keskiarvoa alhaisempi, 3,0 miljardia. Kuten edellisessä kappaleessa jo todettiin, tämä johtuu siitä, että suureen luokkaan kuuluvat pankit ovat jopa monikymmenkertaisesta isompia kuin otoksen pienimmät ja keskikokoiset pankit.

8.3 Tutkimusmenetelmät

Tutkimus on luonteeltaan deskriptiivinen tutkimus, jossa tarkastellaan vuonna 2008 tehtyjen uudelleenluokittelujen euromääräistä vaikutusta vuoden 2009–2010 tilinpäätöksiin. Uudelleenluokittelujen vaikutusta pankkien tilikauden tulokseen ja vakavaraisuuspääomaan tutkitaan uudistetun IFRS 7:n mukaan raportoitujen lukujen perusteella. IFRS 7:ään lisätyn kappaleen 12A johdosta pankit ovat joutuneet raportoimaan uudelleenluokiteltujen varojen osalta uudelleenluokitteluajankohdan jälkeiset realisoitumattomat käyvän arvon muutokset.

8.3.1 Rahoitusvarojen uudelleenluokittelun vaikutus tilikauden tulokseen

Useat pankit uudelleenluokittelivat rahoitusvaransa vuonna 2008 IAS 39 uudistuksen mukaisesti kaupankäyntitarkoituksessa pidettävistä rahoitusvaroista tyypillisesti lainoihin ja saamisiin. Kuten kappaleessa 3.2.1 esiteltiin, kaupankäyntitarkoituksessa pidettävien rahoitusvarojen luokka on ainoa, jonka käyvän arvon muutokset kirjataan tulosvaikutteisesti. Näin tekemällä pankit välttyivät käyvän arvon muutosten kirjaamisilta tulosvaikutteisesti ja saivat tulokset näyttämään paremmilta. Uudistuksen mukaan uudelleenluokitelluista varoista on tullut kuitenkin luokitteluajankohdan jälkeiset realisoitumattomat käyvän arvon muutokset. Näin ollen tilinpäätöksessä ilmoitettujen käyvän arvon muutosten perusteella voidaan tutkia vuonna 2008 tehtyjen uudelleenluokittelujen vaikutusta vuoden 2009 ja 2010 tilinpäätöksiin.

Tulosvaikutusta tutkiessa tarkasteluun valittujen pankkien osalta on tutkittu *realisoitumattomien käyvän arvon muutosten vaikutusta tulokseen ennen veroja*. Verot on jätetty tutkimuksen ulkopuolelle, sillä IFRS -standardit eivät sisällä verotusta koskevaa sääntelyä ja verotus on jokaisen EU -maan kansallisen lainsäädännön piirissä. Verojen lisäksi pankkien uudelleenluokittelun jälkeen kirjaamat arvonalentumistappiot on rajattu tutkimuksen ulkopuolelle, sillä vain harva pankki on tilinpäätöksessään ilmoittanut uudelleenluokiteltuihin rahoitusvaroihin kohdistuneita arvonalennuksia. Lisäksi arvonalentumistappioiden jakautumista eri luokkien välille ei ole eritelty, mikä heikentäisi tutkimustulosten tarkkuutta.

Tutkimuksessa **rahoitusvarojen uudelleenluokittelu vaikutus tilikauden tulokseen** on laskettu alla olevalla kaavalla:

$$PBT_{2009/2010 \text{ RECLASS}} = \Delta FV_{\text{HFT}} + PBT_{2009/2010} \quad (1)$$

Tässä $PBT_{2009/2010}$ on tilinpäätöksessä raportoitu tulos ennen veroja tilikaudelta 2009 tai 2010, ΔFV_{HFT} on uudelleenluokittelun jälkeiset käyvän arvon muutokset aiemmin kaupankäyntitarkoituksessa pidettävistä rahoitusvaroista ja $PBT_{2009/2010 \text{ RECLASS}}$ on

tilikauden tulos ennen veroja vuonna 2009 tai 2010, kun uudelleenluokiteltujen rahoitusvarojen tulosvaikutteisesti kirjaamatta jääneet käyvän arvon muutokset on huomioitu. Kaavassa kaupankäyntitarkoituksessa pidettävistä rahoitusvaroista uudelleenluokittelujen rahoitusvarojen realisoitumattomat käyvän arvon muutokset lisätään tilinpäätöksessä raportoituun tilikauden tulokseen ennen veroja.

8.3.2 Rahoitusvarojen uudelleenluokittelun vaikutus vakavaraisuuspääomaan

Uudelleenluokittelun vaikutusta vakavaraisuuspääomaan laskiessa eri luokkien kesken tehdyt uudelleenluokittelut tulee huomioida sen perusteella, mihin käyvässä arvossa tapahtuneet muutokset olisi alun perin kirjattu ja mihin ne uudelleenluokittelun seurauksena on kirjattu. Tämän vuoksi tutkimuksessa käsitellään vaiheittain eri luokkien kesken tehtyjen uudelleenluokitusten vaikutusta pankin vakavaraisuuspääomaan ja vasta lopuksi tarkastellaan kaikkien uudelleenluokittelujen vaikutusta varavaraisuuteen kokonaisuudessaan.

Vaiheessa 1 otetaan huomioon vain kaupankäyntitarkoituksessa pidettävistä jaksotettuun hankintamenoon uudelleenluokitellut rahavarat (HFT → LAR/HMT). Jaksotettuun hankintamenoan arvostettaviin rahoitusvaraluokkiin kuuluvat eräpäivään *asti pidettävät rahoitusvarat* sekä *lainat ja muut saamiset*. Näiden uudelleenluokittelujen vakavaraisuuspääomaa laskiessa tulee huomioida, että tässä vaiheessa ei käsitellä vakavaraisuuspääomaan kohdistuvia käyvän arvon muutoksia kaupankäyntitarkoituksessa pidettävistä myytävissä oleviin rahoitusvaroihin tehdyistä uudelleenluokitteluista, sillä näiden osalta käyvän arvon muutokset on kirjattu omaan pääomaan. Uudelleenluokittelun vaikutusta vakavaraisuuspääomaan laskettaessa otetaan huomioon uudelleenluokiteltujen varojen käyvän arvon muutokset lisäämällä luokittelun jälkeinen muutos pankin ensisijaisiin omiin varoihin eli TIER 1:seen.

Uudelleenluokittelun vaikutus TIER 1:seen on laskettu alla olevalla kaavalla:

$$\text{TIER } 1_{2009/2010 \text{ RECLASS}} = \text{TIER } 1_{2009/2010} + \Delta\text{FV}_{\text{HFT (without AFS)}} \quad (2)$$

Tässä $\text{TIER } 1_{2009/2010}$ on tilinpäätöksessä raportoidut ensisijaiset varat 2009 tai 2010, $\Delta\text{FV}_{\text{HFT (without AFS)}}$ on uudelleenluokittelun jälkeiset käyvän arvon muutokset kaupankäyntitarkoituksessa pidettävistä rahoitusvaroista (poislukien rahoitusvarat, jotka on luokiteltu $\text{HTF} \rightarrow \text{AFS}$) ja $\text{TIER } 1_{2009/2010 \text{ RECLASS}}$ on ensisijaiset omat varat, kun käyvän arvon muutokset on huomioitu.

Vaiheessa 2 huomioidaan myytävissä olevista sijoituksista muihin luokkiin uudelleenluokitellut rahavarat ($\text{AFS} \rightarrow \text{LAR/HMT}$). Muihin rahoitusvaraluokkiin kuuluvat eräpäivään *asti pidettävät rahoitusvarat sekä lainat ja muut saamiset*. Uudelleenluokittelun myötä kyseisten rahoitusvarojen käyvän arvon muutoksia ei kirjata oman pääoman käyvän arvon rahastoon. Käyvän arvon rahasto on osa pankin toissijaisia omia varoja eli TIER 2:sta. Näin ollen käyvän arvon rahastoon uudelleenluokittelun seurauksena kirjaamatta jääneiden muutosten vaikutus tulee lisätä toissijaisiin omiin varoihin.

Uudelleenluokittelun vaikutus TIER 2:seen on laskettu alla olevalla kaavalla:

$$\text{TIER } 2_{2009/2010 \text{ RECLASS}} = \text{TIER } 2_{2009/2010} + \Delta\text{FV}_{\text{AFS}} \quad (3)$$

Tässä $\text{TIER } 2_{2009/2010 \text{ RECLASS}}$ on tilinpäätöksessä raportoidut toissijaiset varat 2009 tai 2010, $\Delta\text{FV}_{\text{AFS}}$ on uudelleenluokittelun jälkeiset käyvän arvon muutokset alunperin myytävissä olevista rahoitusvaroista ja $\text{TIER } 2_{2009/2010 \text{ RECLASS}}$ on toissijaiset omat varat, kun käyvän arvon muutokset on huomioitu.

Vaiheessa 3 otetaan huomioon kaupankäyntitarkoituksessa pidettävistä myytävissä oleviin sijoituksiin uudelleenluokitellut rahavarat ($\text{HFT} \rightarrow \text{AFS}$). Uudelleenluokittelun seurauksena kaupankäyntitarkoituksessa pidettävistä rahoitusvaroista myytävissä oleviin sijoituksiin käyvän arvon muutos on kirjattu omaan pääomaan tuloslaskelman sijaan. Tässä vaiheessa tulosvaikutteisesti kirjaamaton käyvän arvon muutos lisätään TIER

1:seen, sillä jos uudelleenluokittelua ei olisi tehty, negatiivinen käyvän arvon muutos olisi pienentänyt tilikauden aikana kertynyttä voittoa. Uudelleenluokittelun seurauksena omaan pääomaan kirjattu käyvän arvon muutos on jo vähentänyt TIER 2:n osuutta vakavaraisuuspääomasta, joten nämä muutokset tulee vähentää toissijaisista omista varoista päällekkäisyyden välttämiseksi. Näin käyvän arvon muutosten vaikutus poistetaan TIER 2:sta ja niiden vaikutus kohdistetaan vakavaraisuuspääomassa niihin varoihin, johon se olisi kohdistunut ilman uudelleenluokittelua. Kaupankäyntitarkoituksessa pidettävistä myytävissä oleviin sijoituksiin uudelleenluokiteltujen rahoitusvarojen käyvän arvon muutoksilla ei ole vaikutusta vakavaraisuuspääoman kokonaismäärään, mutta kuitenkin uudelleenluokittelut vaikuttavat TIER 1:sen ja TIER 2:n osuuksiin koko vakavaraisuuspääomasta.

Uudelleenluokittelun vaikutus edellä kuvattuun menettelyyn on laskettu alla olevalla kaavalla:

$$\text{REGULATORY CAPITAL}_{2009/2010 \text{ HFT} \rightarrow \text{AFS}} = (\text{TIER 1}_{2009/2010} + \Delta\text{FV}_{\text{HFT} \rightarrow \text{AFS}}) + (\text{TIER 2}_{2009/2010} - \Delta\text{FV}_{\text{HFT} \rightarrow \text{AFS}}) \quad (4)$$

Tässä $\Delta\text{FV}_{\text{HFT} \rightarrow \text{AFS}}$ on uudelleenluokittelun jälkeinen käyvän arvon muutos kaupankäyntitarkoituksessa pidettävistä rahoitusvaroista myytävissä oleviin sijoituksiin ja $\text{REGULATORY CAPITAL}_{2009/2010 \text{ HFT} \rightarrow \text{AFS}}$ on vakavaraisuuspääoma, kun käyvän arvon muutokset on huomioitu.

Kun edellä läpikäydyt kolme kaavaa yhdistetään yhdeksi kaavaksi, voidaan tällä laskea eri luokkien kesken tehtyjen uudelleenluokittelujen kokonaisvaikutus vakavaraisuuspääomaan:

$$\text{REGULATORY CAPITAL}_{2009/2010 \text{ RECLASS}} = (\text{TIER 1}_{2009/2010} + \Delta\text{FV}_{\text{HFT WITHOUT AFS}} + \Delta\text{FV}_{\text{HFT} \rightarrow \text{AFS}}) + (\text{TIER 2}_{2009/2010} + \Delta\text{FV}_{\text{AFS}} - \Delta\text{FV}_{\text{HFT} \rightarrow \text{AFS}}) \quad (5)$$

Yllä olevassa kaavassa uudelleenluokittelun vaikutus on laskettu erikseen TIER 1:seen ja TIER 2:seen. Koko vakavaraisuuspääoman osalta kaava voidaan yksinkertaistaa seuraavasti:

$$\text{REGULATORY CAPITAL}_{2009/2010 \text{ RECLASS}} = (\text{TIER 1}_{2009/2010} + \Delta\text{FV}_{\text{HFT}}) + (\text{TIER 2}_{2009/2010} + \Delta\text{FV}_{\text{AFS}} - \Delta\text{FV}_{\text{HFT} \rightarrow \text{AFS}}). \quad (6)$$

8.4 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuksessa on keskitytty tarkastelemaan uudelleenluokittelu-uudistuksen osalta nimenomaan pankkeja, koska suurin osa pankkien taseista muodostuu IAS 39:n mukaisista rahoitusvaroista tai -veloista. Tutkimuksen otokseen on valittu vain EU-maiden pörssilistatut pankit, sillä listaamattomien pankkien ei tarvitse laatia IFRS -tilinpäätöstä. Tutkimuksen otoksen mukaisilla pankeilla on IFRS 7:ään lisätyn kappaleen 12A:n mukaan samat raportointivaatimukset, joka näin ollen parantaa tutkimuksen luotettavuutta ja parantaa tutkimustulosten yleistettävyyttä.

Tutkimuksen luotettavuutta heikentää kuitenkin pankkien eritasoinen tilinpäätösraportointi, sillä otoksen pankit ovat tulkinneet IFRS 7 lisätyn kappaleen 12A asettamia raportointivaatimuksia eri tavalla. Kaikkien pankkien raportointi ei ole standardin asettamien vaatimusten mukaisia ja joidenkin pankkien kohdalla uudelleenluokittelusta annettuja tietoja voidaan jopa pitää melko puutteellisina. Edellä mainittujen epäkohtien vuoksi tutkimuksen luotettavuutta on lisätty jättämällä pankkien uudelleenluokittelun jälkeen kirjaamat arvonalentumistappiot tutkimuksen ulkopuolelle, sillä vain harva pankki on tilinpäätöksessään ilmoittanut uudelleenluokiteltuihin rahoitusvaroihin kohdistuneita arvonalennuksia. Lisäksi arvonalentumistappioiden jakautumista eri luokkien välille ei ole eritelty, mikä heikentäisi tutkimustulosten tarkkuutta. Edellä mainitun lisäksi myös verot on rajattu tutkimuksen ulkopuolelle, sillä IFRS -standardit eivät sisällä verotusta koskevaa sääntelyä ja verotus on jokaisen EU-maan kansallisen lainsäädännön piirissä. Otoksen pankeista vain harva on arvioinut käyvän arvon muutoksen verojen jälkeen. Verovaikutuksen huomioon ottamista

vaikeuttaisi myös se, että monet tutkimuksen pankeista toimivat useissa eri maissa eikä listausmaan verokanta yksinään havainnollista verojen vaikutusta koko pankkikonsernin osalta.

9 TUTKIMUSTULOKSET

Vuonna 2008 uudelleenluokiteltuja varoja oli EU-maiden pörssinoteerattujen pankkien taseissa vuoden 2009 lopussa 409,4 miljardia ja vuonna 2010 enää 294,0 miljardia. Uusia uudelleenluokitteluja tehtiin vuonna 2009 26 miljardin euron edestä ja vastaavasti vuonna 2010 enää 17,1 miljardin edestä. Kun uudelleenluokittelu ei ollut enää vuoden 2008 jälkeen takautuvasti sallittua, eivät pankit enää käyttäneet uudelleenluokittelua samassa mittakaavassa kuin vuonna 2008. Kun EU-maiden pörssinoteeratuista pankeista 51 uudelleenluokitteli rahoitusvarojansa vuonna 2008, vuonna 2009 uudelleenluokittelun suoritti vain 13 pankkia ja vastaavasti vuonna 2010 enää 9 pankkia.

Taseen loppusummasta mitattuna uudelleenluokiteltuja varoja vuonna 2009 otoksen pankeissa oli keskimäärin 3,22 %. Otoksen pankeista Banca Generali oli luokitellut muihin otoksen pankkeihin verrattuna poikkeuksellisen paljon rahoitusvarojaan, 21,3 % taseen loppusummasta. Uudelleenluokiteltujen rahoitusvarojen mediaani suhteutettuna taseen loppusummaan oli 1,60 %. Jos tätä poikkeuksellista havaintoa ei oteta huomioon, keskiarvoksi muodostuu 2,74 % ja mediaaniksi vastaavasti 1,5 %. Vastaavasti vuonna 2010 taseen loppusummasta mitattuna uudelleenluokiteltuja varoja oli otoksen pankeissa keskimäärin 3,08 %. Uudelleenluokiteltujen rahoitusvarojen mediaani suhteutettuna taseen loppusummaan oli vuonna 2010 1,49 %.

Vuoden 2009 uudelleenluokittelut paransivat otoksen pankkien tuloksia 12,5 miljardia euroa. Lisäksi positiivinen tasevaikutus oli 10,2 miljardia euroa. Suurin osa, eli 51,8 %, taseen uudelleenluokitelluista varoista oli tehty alun perin myytävissä olevista sijoituksista (AFS) lainoihin ja saamisiin (LAR) tai eräpäivään asti pidettäviin sijoituksiin (HTM). Näiden uudelleenluokittelun tasevaikutus oli vuoden 2009 tilinpäätöksiin edellä mainitut 10,2 miljardia euroa. 30,7 % vuoden 2009 taseessa olevista uudelleenluokitelluista varoista oli tehty kaupankäyntitarkoituksessa pidettävistä varoista (HTF) lainoihin ja muihin saamisiin (LAR), 9,6 % kaupankäyntitarkoituksessa pidettävistä varoista eräpäivään asti pidettäviin sijoituksiin (HTM). Ilman näitä uudelleenluokitteluja kaupankäyntitarkoituksessa pidettävistä varoista lainoihin ja

saamisiin sekä eräpäivään asti pidettäviin sijoituksiin, otoksen pankkien tulokset olisivat vuonna 2009 olleet 12,4 miljardia euroa huonommat. Kaupankäyntitarkoituksessa pidettävistä varoista myytävissä oleviin sijoituksiin (AFS) uudelleenluokitellut varat käsittivät 7,9 % kaikista vuoden 2009 taseissa olevista uudelleenluokitelluista varoista. Tulosvaikutusta näillä uudelleenluokitteluilla varoilla oli edelliseen luokkaan verrattuna huomattavasti vähemmän, ainoastaan 1,6 miljardia euroa.

Vuoden 2010 uudelleenluokittelut paransivat otoksen pankkien tuloksia 9,2 miljardia euroa. Lisäksi positiivinen tasevaikutus oli 11,4 miljardia euroa. Suurin osa, eli 61,8 %, taseen uudelleenluokitelluista varoista oli tehty alun perin myytävissä olevista sijoituksista (AFS) lainoihin ja saamisiin (LAR) tai eräpäivään asti pidettäviin sijoituksiin (HTM). Näiden uudelleenluokittelun tasevaikutus oli vuoden 2010 tilinpäätöksiin edellä mainitut 11,4 miljardia euroa. 30,9 % vuoden 2010 taseessa olevista uudelleenluokitelluista varoista oli tehty kaupankäyntitarkoituksessa pidettävistä varoista (HTF) lainoihin ja muihin saamisiin (LAR), vain 1,4 % kaupankäyntitarkoituksessa pidettävistä varoista eräpäivään asti pidettäviin sijoituksiin (HTM). Ilman näitä uudelleenluokitteluja kaupankäyntitarkoituksessa pidettävistä varoista lainoihin ja saamisiin sekä eräpäivään asti pidettäviin sijoituksiin, otoksen pankkien tulokset olisivat vuonna 2010 olleet 8,3 miljardia euroa huonommat. Kaupankäyntitarkoituksessa pidettävistä varoista myytävissä oleviin sijoituksiin (AFS) uudelleenluokitellut varat käsittivät 5,9 % kaikista vuoden 2010 taseissa olevista uudelleenluokitelluista varoista. Tulosvaikutusta näillä uudelleenluokitteluilla varoilla oli edelliseen luokkaan verrattuna huomattavasti vähemmän, ainoastaan 998 miljoonaa euroa.

Uudelleenluokittelujen tehneiden pankkien keskimääräinen vakavaraisuusaste oli 31.12.2009 14,50 % ja vuonna 31.12.2010 14,69 %. Kaikkien otoksen pankkien vakavaraisuusasteen ylittivät huomattavasti Basel II:n vaatiman 8 % vähimmäisvaatimuksen. Unicreditin vakavaraisuussuhde oli poikkeuksellisen korkea, vuonna 2009 59 % ja vuonna 2010 30,50 %. Ilman tätä poikkeuksellista havaintoa keskimääräinen vakavaraisuusaste oli vuonna 2009 13,51 % ja vastaavasti vuonna 2010 14,18 %. Otoksen pankkien vakavaraisuuspääomat olivat uudelleenluokittelun jälkeen

vuonna 2009 yhteensä 1 123 miljardia euroa, joista 78,9 % koostuivat ensisijaisista varoista. Loput 21,1 % olivat toissijaisia varoja. Vastaavasti otoksen pankkien vakavaraisuuspääomat olivat uudelleenluokittelun jälkeen vuonna 2010 yhteensä 895 miljardia euroa, joista 79,15 % koostuivat ensisijaisista varoista. Loput 20,85 % olivat toissijaisia varoja.

9.1 Rahoitusvarojen uudelleenluokittelun vaikutus tilikauden tulokseen

Uudelleenluokittelujen vaikutusta vuoden 2009 tilikauden tulokseen tarkastellessa 51 pankin perusotoksesta rajattiin pois 3 pankkia puutteellisen raportoinnin vuoksi. Kyseisten pankkien tilinpäätöksistä esitettyjen tietojen perusteella uudelleenluokittelun tulosvaikutusta ei ollut mahdollista laskea. Tulosvaikutuksen osalta tarkasteluun jäi vuoden 2009 osalta 48 pankkia, ja vuoden 2010 osalta 13 vähemmän. Näiden 13 pankkien osalta englanninkielistä tilinpäätöstä ei ollut saatavilla per 15.5.2011. Näiden lisäksi 7 pankkia suoritti uudelleenluokittelut ainoastaan myytävissä olevista rahoitusvaroista muihin sallittuihin luokkiin, jolloin uudelleenluokitellulla ei ollut lainkaan tulosvaikutusta. Lisäksi yhden pankin vuonna 2008 uudelleenluokitellut varat oli myyty vuonna 2009, eikä uusia uudelleenluokitteluja ollut tehty vuoden 2009 tai 2010 aikana. Näin ollen jäljelle jäävän 40 pankin osalta oli ainoastaan vaikutusta tilikauden tulokseen ja vuoden 2010 osalta otoksen pankkien lukumääräksi tuloksen tarkastelun osalta jäi 27 pankkia. Lista poisrajatuista pankeista löytyy liitteestä 1.

Tulosvaikutus vuoden 2009 ja 2010 EU-maiden pörssinoteerattujen pankkien tilinpäätöksiin on laskettu kappaleessa 8 läpikäydylä kaavalla. Vuoden 2009 tulokset olisivat olleen keskimäärin 25,87 % heikommat ja vastaavasti 164,85 % vuonna 2010 ellei pankit olisivat uudelleenluokitelleet varojansa. Kolmen pankin, Attica Bank SA:n, Bank of Piraeus SA:n ja Royal Bank of Scotland Group PLC:n, osalta tulosparannus vuonna 2010 oli 597:stä 2 134 prosenttiin. Kun nämä poikkeukselliset havainnot rajataan otoksesta, saadaan vuoden 2010 keskimääräiseksi tulosparannukseksi 17,4 % Kaikkien pankkien osalta uudelleenluokittelulla ei ole ollut vuosina 2009 ja 2010 positiivista tulosvaikutusta. Vuonna 2009 uudellenluokittelu heikensi 14 pankin tulosta yhteensä 1,6

miljardia euroa. Vastaavasti vuonna 2010 uudelleenluokittelu heikensi enää 4 pankin tulosta yhteensä 129 miljoonalla eurolla.

Vuoden 2009 tulosten mediaania 1,78 % verrattaessa keskiarvoon havaitaan, että mediaani on huomattavasti alhaisempi. Näiden väliseen eroon vaikuttaa kaukana keskiarvosta oleva poikkeava havainto, Credit Agricole, jonka sisällyttäminen otokseen nostaa tulosvaikutuksen keskiarvoa huomattavasti. Uudelleenluokittelun seurauksen kyseisen pankin tulosvaikutus oli + 309,2 %. Tämän lisäksi Spaarekassen Faaborgin tulosvaikutus (+ 222 %) poikkeaa muista havainnoista huomattavasti. Kun nämä kaksi poikkeavaa havaintoa jätetään otoksen ulkopuolelle, tulosvaikutuksen keskiarvoksi saadaan 13,26 % ja mediaaniksi 0,85 %. Vuoden 2010 tulosten mediaani on 6,90 %. Mediaanin ja keskiarvon huomattavan suureen eroon vaikuttaa kaukana keskiarvosta olevat poikkeavat edellä mainitut havainnot: Attica Bank SA, Bank of Piraeus SA ja Royal Bank of Scotland Group PLC. Kun nämä jätetään tarkastelun ulkopuolelle mediaaniksi saadaan 2,34 %.

Tutkimuksen hajontaa tarkasteltaessa voidaan havaita, että tulokset ovat jakautuneet melko laajalle, sillä keskihajonta on ollut vuonna 2009 66,98 % ja vuonna 2010 ilman kolmea edellä mainittua poikkeuksellista havaintoa 40,64 %. Vuonna 2009 ilman poikkeuksellisia havaintoja uudelleenluokittelu paransi tulosta 165,79 %. Vastaavasti uudelleenluokittelu heikensi vuonna 2009 tulosta jopa puolella minimin ollessa -54,30 %. Vuonna 2010 ilman poikkeavia havaintoja tulosparannus oli parhaimmillaan lähes kaksinkertainen maksimin ollessa 176,60 % ja pahimmillaan tulos heikkeni 31,3 %. Alla olevassa taulukossa on yhteenveto tunnusluvuista tulosvaikutuksen osalta ilman poikkeavia havaintoja.

Vuosi	Keskiarvo	Min	Median	Max	Keskihajonta	Variaatiokerroin	
2009	13,3 %	-54,3 %	0,8 %	165,8 %	36,8 %	13,56 %	n = 38
2010	17,4 %	-31,3 %	2,3 %	176,6 %	40,6 %	16,51 %	n = 24

Taulukko 2. Uudelleenluokittelujen tulosvaikutus

Kun uudelleenluokittelun tulosvaikutusta tarkastellaan jakamalla pankit markkina-arvon mukaisesti kolmeen luokkaan (2 poikkeavaa havaintoa on jätetty tarkastelun ulkopuolelle), havaitaan, että vuonna 2009 pienimpään luokkaan (small-gap) kuuluvilla pankeilla tulosvaikutus oli uudelleenluokittelun seurauksena negatiivinen. Keskisuurilla (mid-cap) pankeilla tulosvaikutus on ollut keskimäärin + 5,18 %. Suureen luokkaan (large-cap) kuuluvien pankkien tulos on uudelleenluokittelun seurauksena parantunut keskimäärin 24,41 %, joka on huomattavasti muita luokkia enemmän. Tässä luokassa vaihtelua on ollut myös eniten, sillä parhaimmassa tapauksessa tulos on parantunut 165,79 prosenttia ja pahimmassa tapauksessa heikentynyt 54,30 %.

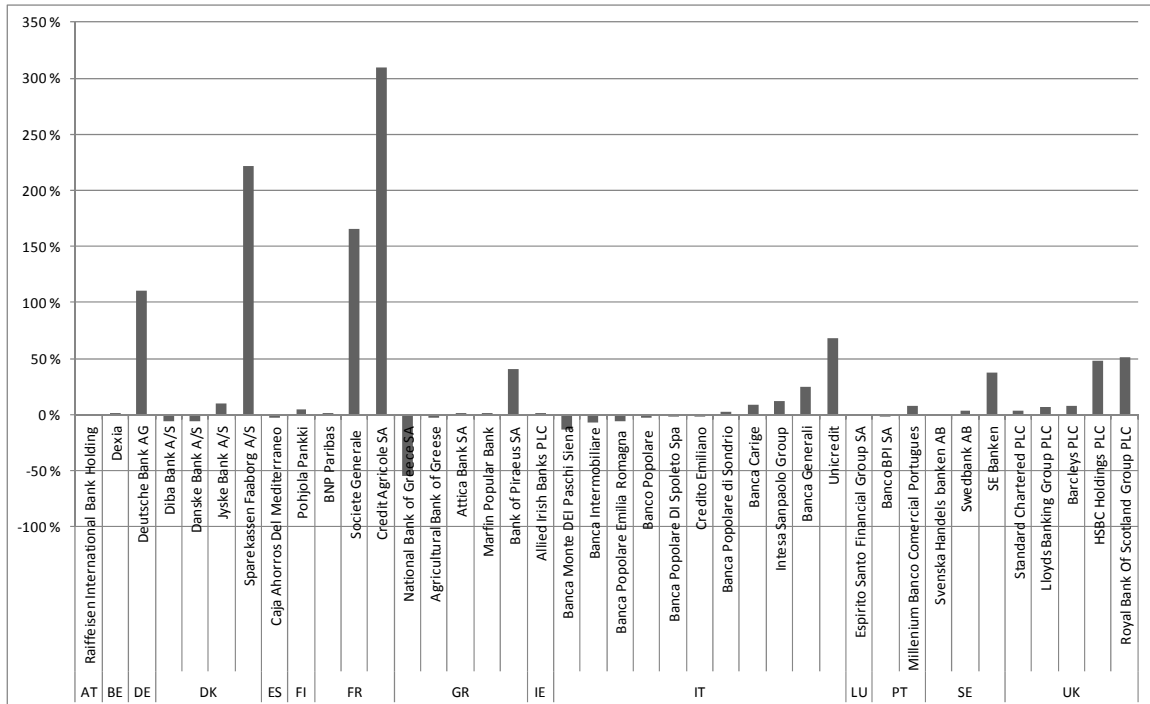
Kun poikkeavat havainnot jätettiin tarkastelun ulkopuolelle, vuonna 2010 pienimpään luokkaan ei jäänyt yhtään pankkia. Keskisuuren luokan (mid-cap) pankkien tulokset paranivat keskimäärin 14,99 prosenttia uudelleenluokittelun seurauksena. Vastaavasti kuin vuonna 2009, suuren luokan (large-cap) tulokset paranivat eniten, 18,62 prosenttia. Myös hajonta oli vuonna 2010 suurinta minimin ollessa 31,32 prosenttia ja maksimin ollessa 176,60 %.

2009							
	n = 38	Keskiarvo	Min	Median	Max	Keskihajonta	Variaatiokerroin
SMALL	4	-4,64 %	-6,93 %	-4,87 %	-1,89 %	2,43 %	0,06 %
MID	16	5,18 %	-5,82 %	0,21 %	40,77 %	12,05 %	1,5 %
LARGE	18	24,41 %	-54,30 %	4,94 %	165,79 %	50,54 %	25,54 %
2010							
	n = 24	Keskiarvo	Min	Median	Max	Keskihajonta	Variaatiokerroin
SMALL	0	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a
MID	8	14,99 %	-5,58 %	1,43 %	83,57 %	30,31 %	9,18 %
LARGE	16	18,62 %	-31,32 %	4,58 %	176,60 %	45,81 %	20,99 %

Taulukko 3. Tulosvaikutus kokoluokittain

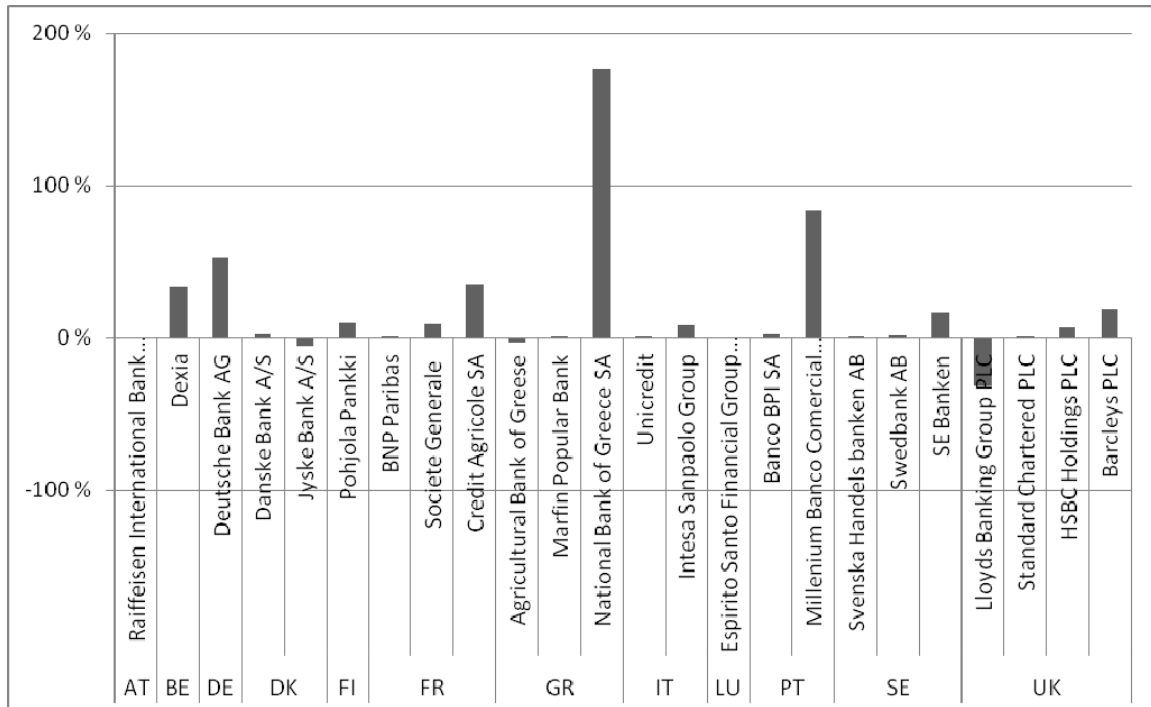
Tutkittaessa uudelleenluokittelujen vaikutusta tulokseen maittain, alla olevasta taulukosta on havaittavissa, että erityisesti Etelä-Euroopan maissa, kuten Kreikassa ja Italiassa, uudelleenluokittelulla on ollut ainoastaan positiivinen vaikutus tulokseen. Pohjois-Euroopassa on taas havaittavissa toisenlaista ilmiötä, vuoden 2008 uudelleenluokittelujen

jälkeen talouskasvu on vahvistunut, ja uudelleenluokittelu on vaikuttanut negatiivisesti tuloksiin. Käyvät arvot ovat ohittaneet hankintamenot, joten ilman uudelleenluokittelua näiden pankkien osalta tulokset olisivat olleet parempia.

Kuvio 6. Uudelleenluokittelun tulosvaikutus maittain 2009

Kun taas uudelleenluokittelun tulosvaikutusta tarkastellaan maittain vuoden 2010 osalta, voidaan kuviosta huomata, että kuten vuoden 2009 osalta, myös vuonna 2010 Etelä-Euroopan maissa uudelleenluokitteluilla on ollut jopa huomattava positiivinen tulosvaikutus. Kuviosta on rajattu kolmen pankin, Attica Bank SA:n, Bank of Piraeus SA:n ja Royal Bank of Scotland Group PLC:n, poikkeukselliset havainnot, sillä nämä vääristivät kuviota niin, ettei muiden maiden tulosvaikutuksilla näyttänyt näiden rinnalla olevan merkitystä.

Kuvio 7. Uudelleenluokittelun tulosvaikutus maittain 2010

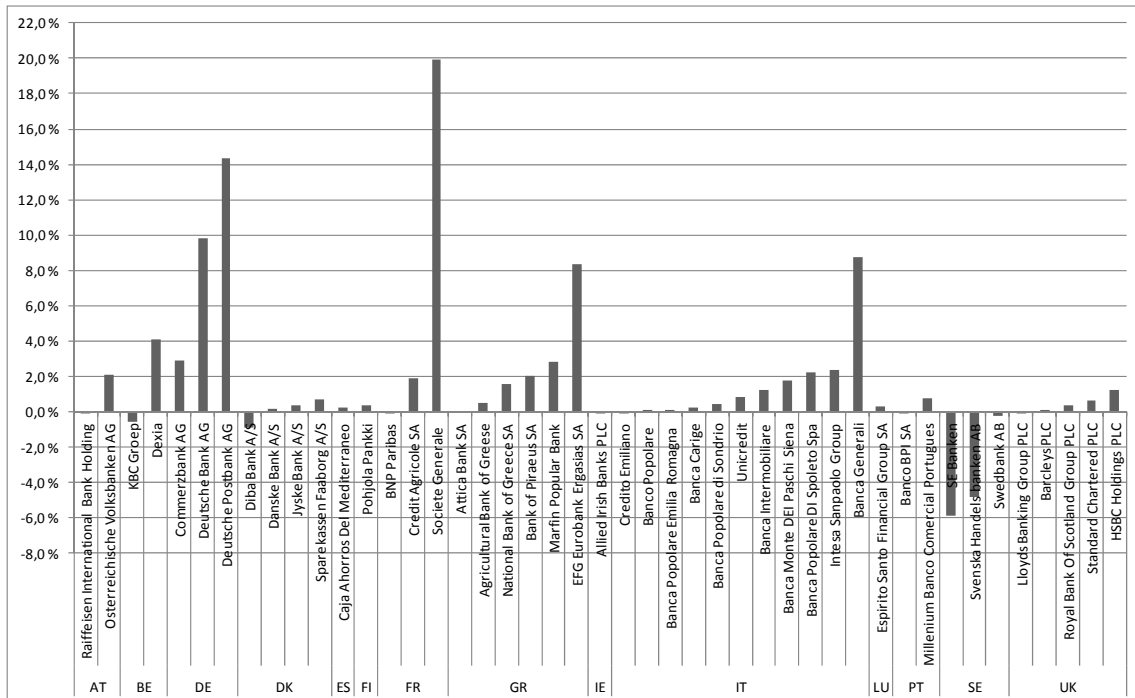
9.2 Rahoitusvarojen uudelleenluokittelun vaikutus vakavaraisuuspääomaan

Uudelleenluokittelujen vaikutusta vuoden 2009 vakavaraisuuspääomaan tarkastaessa 51 perusotoksesta rajattiin pois 5 pankkia puutteellisen raportoinnin vuoksi. 3 pankin kohdalla tilinpäätöksistä esitettyjen tietojen perusteella sekä uudelleenluokittelusta että vakavaraisuuspääomasta annettavat tiedot olivat puutteellisia ja 2 pankin kohdalla vastaavasti tiedot vakavaraisuuspääoman osalta olivat puutteellisia. Lisäksi otoksesta rajataan pois yksi pankki, jonka uudelleenluokitellut varat on myyty vuoden 2009 aikana eikä uusia uudelleenluokitteluja ole tehty vuosien 2009 tai 2010 aikana. Tulosvaikutuksen osalta tarkastuksen ulkopuolelle jätettiin 7 pankkia, joiden uudelleenluokittelulla ei ollut tulosvaikutusta. Vakavaraisuuspääomaa tarkastellessa näitä ei ole rajattu pois otoksesta. Vakavaraisuuspääoman osalta tarkasteluun jäi vuoden 2009 osalta 45 pankkia, ja vuoden 2010 osalta 13 vähemmän eli 32 pankkia. Näiden 13 pankkien osalta englanninkielistä tilinpäätöstä ei ollut saatavilla per 15.5.2011. Lista poisrajatuista pankeista löytyy liitteestä 1.

Tutkimuksen mukaan jäljelle jäävien 45 pankin vakavaraisuuspääoma olisi ollut vuonna 2009 ilman uudelleenluokitteluja keskimäärin 1,80 % alhaisempi. Uudelleenluokittelun vaikutus vakavaraisuuspääomaan vaihtelee kuitenkin -5,87 %:n ja 19,96 %:n välillä. Vuoden 2010 osalta uudelleenluokittelun vaikutus vakavaraisuuspääomaan on ollut + 3,99 %. Vaihtelua pankkien välillä on ollut + 22,37 prosentista -3,23 prosenttiin. Vuonna 2009 yhden pankin kohdalla uudelleenluokittelun vaikutus vakavaraisuuspääomaan on ollut 0 %. Tämä pankki on luokitellut rahoitusvaransa vain kaupankäyntitarkoituksessa pidettävistä myytävissä oleviin, jolloin käyvän arvon muutokset on kirjattu tuloksen sijaan omaan pääomaan. Uudelleenluokittelulla on ollut tämän pankkien kohdalla vaikutusta ainoastaan TIER 1:n ja TIER 2:n välillä. Vuonna 2010 otos ei sisältänyt vastaavia tapauksia.

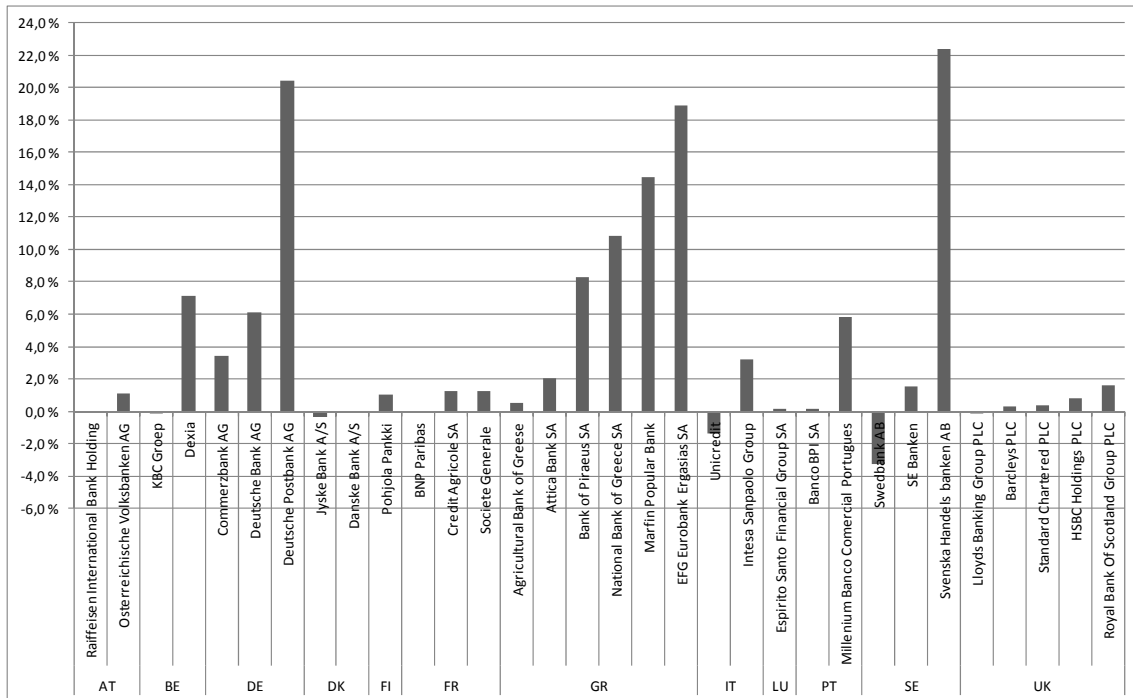
Alla olevasta taulukosta on havaittavissa, että vuonna 2009 erityisesti Etelä-Euroopan maissa, kuten Kreikassa ja Italiassa, uudelleenluokitteluilla on ollut ainoastaan positiivinen vaikutus vakavaraisuuspääomaan. Myös Keski-Euroopan maissa uudelleenluokittelu on vaikuttanut positiivisesti vakavaraisuuspääomaan. Pohjois-Euroopassa on taas havaittavissa toisenlaista ilmiötä: vuoden 2008 uudelleenluokittelujen jälkeen talouskasvu on vahvistunut, ja uudelleenluokittelu on vaikuttanut negatiivisesti vakavaraisuuspääomaan. Käyvät arvot ovat useissa Pohjois-Euroopan maissa ohittaneet hankintamenot, joten ilman uudelleenluokittelua näiden pankkien osalta vakavaraisuuspääomat olisivat olleet ilman uudelleenluokittelua parempia.

Kuvio 8. Uudelleenluokittelun vaikutus vakavaraisuuspääomaan maittain vuonna 2009

Alla olevassa taulukossa on vastaavasti analysoitu uudelleenluokittelun vaikutusta vakavaraisuuspääomaan maittain vuodelta 2010. Samoin kuin vuoden 2009 osalta, myös vuoden 2010 taulukosta on havaittavissa, että uudelleenluokitteluilla on ollut erityisesti Kreikan sekä muiden Etelä-Euroopan pankeille huomattava positiivinen vaikutus vakavaraisuuspääomiin nähden. Pohjois-Euroopan osalta uudelleenluokittelu on vaikuttanut pääasiassa negatiivisesti vakavaraisuuspääomaan. Käyvät arvot ovat useissa Pohjois-Euroopan maissa ohittaneet hankintamenot, joten ilman uudelleenluokittelua näiden pankkien osalta vakavaraisuuspääomat olisivat olleet ilman uudelleenluokittelua parempia

Kuvio 9. Uudelleenluokittelun vaikutus vakavaraisuuspääomaan maittain vuonna 2010

Seuraavassa taulukossa esitetään tulokset uudelleenluokittelun vaikutuksesta vakavaraisuuspääomaan kokonaisuudessaan, pankkien ensisijaiseen (TIER 1) ja toisisijaiseen (TIER 2) pääomaan. Lisäksi taulukossa on koottu yhteen tunnusluvut uudelleenluokittelun vaikutuksesta pankin vakavaraisuussuhteeseen.

2009						
n = 45	Keskiarvo	Min	Median	Max	Keskiahajonta	Variaatiokerroin
Vakavaraisuuspääom a	1,80 %	-5,87 %	0,43 %	19,96 %	4,34 %	0,19 %
TIER 1	0,93 %	-1,33 %	0,13 %	9,45 %	2,08 %	0,04 %
TIER 2	8,29 %	-10,80 %	0,61 %	87,85 %	20,45 %	4,18 %
Vakavaraisuussuhde	0,02	-0,1	0,0	0,2	0,0	0,19 %
2010						
n = 32	Keskiarvo	Min	Median	Max	Keskiahajonta	Variaatiokerroin
Vakavaraisuuspääom a	3,99 %	-3,23 %	1,18 %	22,37 %	6,56 %	0,43 %
TIER 1	1,45 %	-1,76 %	0,17 %	12,57 %	2,83 %	0,08 %
TIER 2	19,01 %	-19,15 %	0,07 %	195,24 %	44,28 %	19,61 %
Vakavaraisuussuhde	0,04	-0,03	0,04	0,22	0,07	0,43 %

Taulukko 4. Uudelleenluokittelun vaikutus vakavaraisuuspääomaan tunnusluvuittain

Kuten yllä olevasta taulukosta on havaittavissa, uudelleenluokitettelu on vuonna 2009 parantanut TIER 1:stä keskimäärin vain 0,93 prosenttia, mutta samalla taas parantanut TIER 2:sta keskimäärin 8,29 prosenttia. TIER 2 on parantunut useiden pankkien osalta huomattavasti uudelleenluokittelun seurauksena, joka johtuu siitä, ettei uudelleenluokittelun seurauksena käyvän arvon muutoksia (jotka olisivat näissä tapauksissa olleet negatiivisia) ole kirjattu omaan pääomaan, kun rahoitusvaroja on uudelleenluokiteltu myytävissä olevista varoista (AFS) lainoihin ja saamisiin (LAR) sekä eräpäivään asti pidettäviin (HTM). Nämä negatiiviset muutokset olisi ilman uudelleenluokittelua kirjattu pankin toissijaisiin varoihin eli TIER 2:seen. Vuoden 2009 osalta uudelleenluokittelun vaikutus TIER 2:n osalta jakautui -10,80 %:n ja 87,87 %:n välille, joka kertoo siitä, että uudelleenluokittelun seurauksena johtuneet muutokset ovat vaihdelleet merkittävästi pankkikohtaisesti, eikä keskiarvo näin ollen onnistu kuvaamaan TIER 2:n uudelleenluokittelun vaikutusta riittävän tarkasti.

Yllä olevan taulukon mukaisesti uudelleenluokitettelu vuoden 2010 osalta paransi TIER 1:stä keskimäärin vain 1,45 prosenttia, mutta samalla taas paransi TIER 2:sta keskimäärin 19,01 prosenttia. Myös vuoden 2010 osalta TIER 2 on parantunut useiden pankkien osalta huomattavasti uudelleenluokittelun seurauksena. Kuten jo edellisessä kappaleessa todettiin, ettei uudelleenluokittelun seurauksena käyvän arvon muutoksia (jotka olisivat näissä tapauksissa olleet negatiivisia) ole kirjattu omaan pääomaan, kun rahoitusvaroja on uudelleenluokiteltu myytävissä olevista varoista (AFS) lainoihin ja saamisiin (LAR) sekä eräpäivään asti pidettäviin (HTM). Nämä negatiiviset muutokset olisi ilman uudelleenluokittelua kirjattu pankin toissijaisiin varoihin eli TIER 2:seen. Vuoden 2010 osalta uudelleenluokittelun vaikutus TIER 2:n osalta jakautui -19,15 %:n ja 195,24 %:n välille, joka kertoo siitä, että uudelleenluokittelun seurauksena johtuneet muutokset ovat vaihdelleet merkittävästi pankkikohtaisesti, eikä keskiarvo näin ollen onnistu kuvaamaan TIER 2:n uudelleenluokittelun vaikutusta riittävän tarkasti.

Uudelleenluokittelun vaikutusta pankkien vakavaraisuussuhteeseen tarkastellessa voidaan havaita, ettei uudelleenluokittelu muuttanut pankkien vakavaraisuussuhteita merkittävästi. Ilman uudelleenluokitteluja vuonna 2009 otoksen pankkien keskimääräinen vakavaraisuussuhde olisi ollut 14,32 %, kun taas uudelleenluokittelun seurauksena vakavaraisuussuhde oli 14,54 prosenttia. Ilman uudelleenluokittelua ainoastaan yhden pankin, Deutsche Postbankin, vakavaraisuussuhde olisi laskenut alle Basel II:n vaatiman 8 %:n 7,8 prosenttiin. Uudelleenluokittelun seurauksena tämän pankin vakavaraisuussuhde nousi 9,2 prosenttiin. Vastaavasti vuonna 2010 ilman uudelleenluokitteluja otoksen pankkien keskimääräinen vakavaraisuussuhde olisi ollut 14,36, kun taas uudelleenluokittelun seurauksena vakavaraisuussuhde oli 14,88 prosenttia.

n = 45		SMALL GAP				
n = 6	Keskiarvo	Min	Median	Max	Keskihajonta	Variaatiokerroin
Vakavaraisuuspääoma	0,93 %	-0,87 %	0,95 %	2,22 %	1,18 %	0,01 %
TIER 1	0,01 %	-1,33 %	0,00 %	0,85 %	0,80 %	0,01 %
TIER 2	2,86 %	0,00 %	0,54 %	8,06 %	4,03 %	0,16 %
Vakavaraisuussuhde	0,01	-0,01	0,01	0,02	0,01	0,01 %
n = 16		MIDDLE CAP				
n = 16	Keskiarvo	Min	Median	Max	Keskihajonta	Variaatiokerroin
Vakavaraisuuspääoma	0,86 %	-0,07 %	0,32 %	5,73 %	1,52 %	0,02 %
TIER 1	0,84 %	-0,51 %	0,10 %	9,45 %	2,38 %	0,06 %
TIER 2	1,43 %	-9,82 %	0,12 %	15,43 %	6,20 %	0,38 %
Vakavaraisuussuhde	0,01	0,00	0,00	0,06	0,02	0,02 %
n = 23		LARGE CAP				
n = 23	Keskiarvo	Min	Median	Max	Keskihajonta	Variaatiokerroin
Vakavaraisuuspääoma	4,46 %	-0,24 %	2,90 %	14,37 %	5,26 %	0,28 %
TIER 1	0,20 %	-0,04 %	0,00 %	0,82 %	0,33 %	0,00 %
TIER 2	25,33 %	0,00 %	10,07 %	84,98 %	32,22 %	10,38 %
Vakavaraisuussuhde	0,04	0,00	0,03	0,14	0,05	0,28 %
n = 32		2010 SMALL GAP				
n = 2	Keskiarvo	Min	Median	Max	Keskihajonta	Variaatiokerroin
Vakavaraisuuspääoma	1,57 %	1,13 %	1,57 %	2,01 %	0,63 %	0,00 %
TIER 1	1,52 %	0,00 %	1,52 %	3,04 %	2,15 %	0,05 %
TIER 2	0,98 %	-2,26 %	0,98 %	4,23 %	4,59 %	0,21 %
Vakavaraisuussuhde	0,02	0,01	0,02	0,02	0,01	0,00 %
n = 11		MIDDLE CAP				
n = 11	Keskiarvo	Min	Median	Max	Keskihajonta	Variaatiokerroin
Vakavaraisuuspääoma	6,96 %	-0,35 %	5,82 %	20,43 %	7,78 %	0,61 %
TIER 1	1,23 %	-1,76 %	0,08 %	7,14 %	2,67 %	0,07 %

TIER 2	47,41 %	-0,17 %	24,34 %	195,24 %	62,52 %	39,08 %
Vakavaraisuussuhde	0,07	0,00	0,06	0,20	0,08	0,61 %
LARGE CAP						
n = 19	Keskiarvo	Min	Median	Max	Keskihajonta	Variaatiokerroin
Vakavaraisuuspääoma	2,52 %	-3,23 %	0,78 %	22,37 %	5,67 %	0,32 %
TIER 1	1,57 %	-0,08 %	0,21 %	12,57 %	3,09 %	0,10 %
TIER 2	5,97 %	-19,15 %	0,00 %	105,67 %	25,49 %	6,49 %
Vakavaraisuussuhde	0,03	-0,03	0,01	0,22	0,06	0,32 %

Taulukko 5. Vaikutus vakavaraisuuspääomaan pankin koon perusteella

Yllä olevassa taulukossa pankit on jaettu koon perusteella pieneen (alle 500 miljoonaa euroa), keskikokoiseen (500–5000 miljoonaa euroa) ja suureen (yli 5000 miljoonaa euroa) luokkaan. Tarkastellessa pankkien koon vaikutusta uudelleenluokitteluihin, voidaan havaita, että suureen luokkaan (large-cap) kuuluvien otoksen pankkien osalta uudelleenluokittelu on vaikuttanut keskimäärin eniten vakavaraisuuspääomaan vuoden 2009 osalta. Vuonna 2009 prosentuaalinen vaikutus suuren luokan osalta oli + 4,46 prosenttia, keskikokoisen luokan (mid-cap) osalta vain + 0,86 % ja pienen luokan (small-cap) osalta + 0,93 prosenttia. Vastaavasti vuoden 2010 osalta uudelleenluokittelulla oli suurin keskimääräinen vaikutus keskikokoisessa luokassa, jossa prosentuaalinen vaikutus oli 6,96 prosenttia. Suuren luokan (large-cap) osalta uudelleenluokittelun vaikutus oli 2,52 % ja pienen luokan (small-cap) osalta vain 1,57 prosenttia.

Kuten yllä olevasta taulukosta on havaittavissa, uudelleenluokittelulla on ollut vakavaraisuuspääoman osalta suurin vaikutus vuonna 2009 TIER 2:seen erityisesti suuressa luokassa (large-cap). Tämä johtuu siitä, että ennen uudelleenluokittelua myytävissä olevien sijoitusten (AFS) luokasta tulevia käyvän arvon muutoksia ole uudelleenluokittelun seurauksena kirjattu omaan pääomaan. Näitä uudelleenluokitteluja (AFS → LAR/HMT) on otoksen pankkien kesken tehty yhteensä vuonna 2009 188 miljardia, joista 97 prosenttia on tehty suureen luokkaan (large-cap) kuuluvien pankkien otoksessa. Vuonna 2010 edellisen kuvauksen mukaisia uudelleenluokitteluja oli tehty 207 miljardia, joista 46 prosenttia on tehty suureen luokkaan (large-cap) kuuluvien pankkien otoksessa, ja 53 prosenttia keskisuureen luokkaan kuuluvien pankkien kesken.

10 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksen tavoitteena oli tutkia EU-maiden pörssinoteerattujen vuonna 2008 tekemien IAS 39 mukaisten uudelleenluokittelujen vaikutusta vuoden 2009 ja 2010 tilinpäätöksiin. Tutkimus käsitti otoksen pankkien osalta uudelleenluokittelujen vaikutukset sekä vuoden 2009 ja 2010 tuloksiin että vastaavien vuosien vakavaraisuuspääomaan.

10.1 Keskeisimmät tulokset

Tutkimuksen mukaan uudelleenluokittelut paransivat pankkien tuloksia vuonna 2009 12,5 miljardia euroa ja vastaavasti vuonna 2010 9,2 miljardia euroa. Uudelleenluokitellut rahavarat käsittivät vuonna 2009 3,22 % otoksen pankkien taseiden loppusummasta. Vastaavasti vuonna 2010 prosenttiluku oli 3,08 %. Keskimäärin pankkien tuloksen olivat vuonna 2009 25,87 % parempia uudelleenluokittelun seurauksena sekä vuonna 2010 ilman poikkeuksellisia havaintoja 17,4 prosenttia. Vuonna 2008 tehdyt uudelleenluokittelut ei parantaneet kaikkien maiden pankkien tuloksia vuonna 2009 ja 2010. 14 pankin osalta tulokset olisivat olleet vuonna 2009 parempia ilman uudelleenluokittelua ja vastaavasti vuonna 2010 4 pankin osalta. Aiempien tutkimusten mukaan vuonna 2008 tehdyt uudelleenluokittelut paransivat kaikkien otoksen pankkien tulosta. Tällöin uudelleenluokittelu oli vielä takautuvasti mahdollista. Kuitenkin IFRS 7 12 A:n mukaan uudelleenluokiteltuja rahoitusvaroja tuli pitää niiden eräpäivään asti, joten jos uudelleenluokittelu oli tehty vuonna 2008, oli näitä varoja pidettävä taseessa niiden erääntymiseen asti. Uudelleenluokittelunuudistuksen myötä entistä suurempi määrä rahoitusvaroja oli arvostettu jakotettuun hankintamenuun. Takautuva uudelleenluokittelu mahdollisti varman tulosparannuksen ja manipulaation, mutta vuoden 2009 ja 2010 varat oli pidettävä eräpäivään asti. Tutkimuksesta oli havaittavissa, että vuonna 2008 uudelleenluokiteltuja varoja oli otoksen pankkien taseessa vuonna 2009 403 miljardia ja vuonna 2010 enää 294 miljardia.

10.1.1 Uudelleenluokittelun vaikutus tilikauden tulokseen

Otoksen pankkien vuoden 2009 tulokset olisivat olleen keskimäärin 25,87 % heikommät

ja vastaavasti 164,85 % vuonna 2010 ellei pankit olisi uudelleenluokitelleet varojansa. Kolmen pankin, Attica Bank SA:n, Bank of Piraeus SA:n ja Royal Bank of Scotland Group PLC:n, osalta tulosparannus vuonna 2010 oli 597:stä 2 134 prosenttiin. Kun nämä poikkeukselliset havainnot rajattiin otoksesta, saatiin vuoden 2010 keskimääräiseksi tulosparannukseksi 17,4 %. Kaikkien pankkien osalta uudelleenluokittelulla ei ole ollut vuosina 2009 ja 2010 positiivista tulosvaikutusta. Vuonna 2009 uudelleenluokittelu heikensi 14 pankin tulosta yhteensä 1,6 miljardia euroa. Vastaavasti vuonna 2010 uudelleenluokittelu heikensi enää 4 pankin tulosta yhteensä 129 miljoonalla eurolla.

10.1.2 Uudelleenluokittelun vaikutus vakavaraisuuspääomaan

Tutkimuksen mukaan otoksen pankkien vakavaraisuuspääoma olisi ollut vuonna 2009 ilman uudelleenluokitteluja keskimäärin 1,80 % alhaisempi. Uudelleenluokittelun vaikutus vakavaraisuuspääomaan vaihtelee kuitenkin -5,87 %:n ja 19,96 %:n välillä. Vuoden 2010 osalta uudelleenluokittelun vaikutus vakavaraisuuspääomaan on ollut + 3,99 %. Vaihtelua pankkien välillä on ollut + 22,37 prosentista -3,23 prosenttiin. Vuonna 2009 yhden pankin kohdalla uudelleenluokittelun vaikutus vakavaraisuuspääomaan on ollut 0 %. Tämä pankki on luokitellut rahoitusvaransa vain kaupankäyntitarkoituksessa pidettävistä myytävissä oleviin, jolloin käyvän arvon muutokset on kirjattu tuloksen sijaan omaan pääomaan. Uudelleenluokittelulla on ollut tämän pankin kohdalla vaikutusta ainoastaan TIER 1:n ja TIER 2:n välillä. Vuonna 2010 otos ei sisältänyt vastaavia tapauksia.

10.2 Tutkimuksen rajaukset ja jatkotutkimuksen aiheet

Uudistuksen luonteesta johtuen tutkielma rajattiin IFRS-standardeja soveltaviin pankkeihin. Verot jätettiin tutkimuksen ulkopuolelle, sillä IFRS-standardit eivät sisällä verotusta koskevaa sääntelyä ja verotus on jokaisen EU-maan kansallisen lainsäädännön piirissä. Verojen lisäksi pankkien uudelleenluokittelun jälkeen kirjaamat arvonalentumistappiot rajattiin tutkimuksen ulkopuolelle, sillä vain harva pankki oli tilinpäätöksessään ilmoittanut uudelleenluokiteltuihin rahoitusvaroihin kohdistuneita

arvonalennuksia. Lisäksi arvonalentumistappioiden jakautumista eri luokkien välille ei ollut eritelty, mikä olisi heikentänyt tutkimustulosten tarkkuutta.

Jatkotutkimusta ajatellen mielenkiintoinen kysymys herää uudelleenluokitteluun liittyvästä poikkeuksellisen olosuhteen kestosta. Uudelleenluokittelumahdollisuus poistuu 1.1.2013 uuden IFRS 9 standardin myötä, joten olisi mielenkiintoista tutkia jatkossa, miten usea pankki perustelee luokittelua poikkeukselliseen olosuhteeseen siihen asti, kun uusi standardi kieltää lopullisesti uudelleenluokittelun. Edellisen lisäksi olisi mielenkiintoista selvittää uudelleenluokittelujen vaikutusta pankkien tilinpäätöksiin USA:ssa, missä uudelleenluokittelu on ollut sallittua jo vuodesta 1994 lähtien.

LÄHTEET

André, P., Cazavan-Jeny, A., Dick, W., Richard, C. and Walton, P. (2009). Fair Value Accounting and the Banking Crisis in 2008: Shooting the Messenger. Accounting in Europe, Vol. 6, pp. 3-24.

Ball, R., Kothari, S. P. and Robin, A. (2000). The Effect of International institutional factors on properties of accounting earnings. Journal of Accounting and Economics, Vol. 29, pp.1-51.

Barth, M.E., Landsman, W.R. & Wahlen, J.M. (1995). Fair Value Accounting: Effects on Banks' Earnings Volatility, Regulatory Capital and Value of Contractual Cash Flows. Journal of Banking & Finance, Vol 19, pp 577-605.

BIS, Bank of International Settlements (2004). Basel II: International Convergence of Capital Measurements and Capital Standards: a revised Framework. Saatavilla osoitteesta: <http://www.bis.org/publ/bcbs107.htm>, [Luettu 5.5.2011].

BIS, Bank of International Settlements (2009a). The BIS and the pursuit of Global Financial Stability. Saatavilla osoitteesta: http://www.bis.org/about/global_financial_stability.htm, [Luettu 5.5.2011].

BIS, Bank of International Settlements (2009b). History of Basel Committee and its Membership. Saatavilla osoitteesta: <http://www.bis.org/publ/bcbs107.htm>, [Luettu 5.5.2011].

CERS, Committee of European Regulators. (2009a). CERS statement on the reclassification of financial instruments and other related issues 7.1.2009/08-937. Saatavilla osoitteesta: <http://www.esma.europa.eu/popup2.php?id=5445>, [Luettu 2.5.2011].

CERS, Committee of European Securities Regulators. (2009b). CERS statement on the

application of and disclosures related to the reclassification of financial instruments

15.7.2009/09-575. Saatavilla osoitteesta:

<http://www.esma.europa.eu/popup2.php?id=5802>, [Luettu 2.5.2011].

Englund, T. ja Järventausta, M. (2005). Kuinka käypä on käypä arvo? Verotus, 5/2005, pp. 324–332.

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus 1606/2002/EY kansainvälisten tilinpäätösstandardien soveltamisesta.

Ernst & Young. (2009a). Supplement to IFRS-outlook. Issue 43, June 2009.

Ernst & Young. (2009b). Rahoitusinstrumenttien IFRS-standardien uudistus. 11/2009.

Ernst & Young. (2011). International GAAP 2011. Wiley & Sons, London.

FASB. (1982). Statement of Financial Accounting Standards No. 65 Accounting for Certain Mortgage Banking Activities.

FASB. (1991). Statement of Financial Accounting Standards No. 107 Disclosures about Fair Value Measurements.

FASB. (1993). Statement of Financial Accounting Standards No. 115 Accounting for Certain Investments in Debt and Equity Securities.

FASB. (1998). Statement of Financial Accounting Standards No. 133 Accounting for Derivative Instruments and Hedging Activities.

FASB. (2006). Statement of Financial Accounting Standards No. 157 Fair Value Measurements.

FASB. (2007). Statement of Financial Accounting Standards No. 159 Fair Value Option for Financial Assets and Financial Liabilities.

Fiechter, P. (2009). Reclassification of Financial Assets under IAS 39: Impact on European Banks' Financial Statement. SSRN (Social Science Resource Network).

Haaramo, V. (2009a). Finanssikriisi ja käypään arvoon arvostaminen. Verotus, 3/2009, pp. 324–332.

Haaramo, V. (2009b). Rahoitusinstrumenttien tilinpäätössääntely muuttuu poliittisen paineen seurauksena. Tilintarkastus, 5/2009, pp. 10–13.

Haaramo, V. & Rätty, P. 2009. IFRS-raportointi. Jatkuva täydenteinen. WsoyPro. Saatavilla osoitteesta:<http://www.wsoypro.fi/>, [Luettu 27.4.2011]

Haaramo, V. (2010). Rahoitusinstrumenttien muuttuva tilinpäätössääntely. Tilintarkastus, 1/2010, pp. 22–25.

IASB (2003). IAS 32 Rahoitusinstrumentit: esittämistapa ja tilinpäätöksessä esitettävät tiedot.

IASB (2004). IAS 39 Rahoitusinstrumentit: kirjaaminen ja arvostaminen

IASB (2005). IFRS 7 Rahoitusinstrumentit: tilinpäätöksessä esitettävät tiedot.

IASB (2008a). Reclassification of financial Assets. IAS 39 & IFRS 7 amendments.

IASB (2008b). Challenges in Auditing Fair Value Accounting Estimates in the Current Market Environment. New York, USA

IASB, International Accounting Standards Board (2008c). Agenda Paper 12: Reclassifications out of the Held for Trading Part of the Fair Value through Profit of Loss. Saatavilla osoitteesta: <http://www.ifrs.org/NR/rdonlyres/BBADF8D4-0EB4-4AA3-A5AC-45C888CB6D95/0/CL6.pdf>, [Luettu 28.4.2011]

IASB (2009a). Exposure Draft – Fair value measurement 05/2009.

IASB, International Accounting Standards Board (2009b). IFRS 9 Financial Instruments.

IASB (2009c). Exposure Draft/2009/12 – Financial Instruments: Amortised Cost and Impairment 11/2009.

IASB (2010). Exposure Draft/2010/13 – Hedge Accounting 12/2010

IASB (2011a). Supplement to Exposure Draft 2009/12 – Financial Instruments: Impairment 1/2011.

IASB, International Accounting Standards Board (2011b). IFRS 9: Financial Instruments (replacement of IAS 39). Saatavilla osoitteesta: <http://www.ifrs.org/Current+Projects/IASB+Projects/Financial+Instruments+A+Replacement+of+IAS+39+Financial+Instruments+Recognitio/Financial+Instruments+Replacement+of+IAS+39.htm>, [Luettu 25.4.2011]

KHT-media 2010. IFRS-standardit 2010. KHT-Media Oy, Helsinki.

KHT -Yhdistys (2009). Tilintarkastusalan standardit ja suositukset 2009, KHT-Media Oy, Helsinki.

Kholmy, K. & Ernstberger, J. (2010). Reclassification of Financial Instruments in the Financial Crisis – Empirical Evidence from the European Banking Sector. SSRN.

Landsman, W.R. (2007). Is fair value accounting information Relevant and Reliable? Accounting and Business Research. Special Issue: International Accounting Policy Forum, pp. 19-30,

Laux, C. & Leux, C. (2009). The Crisis of fair Value Accounting: making sense of the recent debate. Accounting Organization and Society, Vol 34, pp. 826-834.

Lindsell, D. (2005). How fair is fair value? Ernst & Young, London.

Matherat, S. (2008). Fair Value Accounting and Financial Stability: Challenges & Dynamics. Banque de France, Financial Stability Review, Vol 12, pp.53-63.

Mirza, A., Holt, G. and Orrell, M. (2006). IFRS- International Financial Reporting Standards Workbook and Guide. Wiley: John Wiley & Son, Inc.

Ryan, S.G. (2008). Accounting in and for the subprime crisis. The Accounting Review, Vol 6, pp. 1605-1638.

Räty, P. and Virkkunen, V. (2004). Kansainvälinen tilinpäätöskäytäntö -IFRS raportointi. WSOY, Porvoo

Schipper, K. (2005). Implications for International Convergence. European Accounting Review, Vol 14, Iss. 1, pp. 101-126.

Scott, W. R. (2009). Financial Accounting Theory. 5 painos. Prentice Hall.

Troberg, P. (2007). IFRS and US GAAP. A Finnish Perspective. Talentum 2007.

Vallittu, S. (2008). Finanssikriisin laineet löivät käypään arvoon. Tilintarkastus, 6/2008, pp. 16–18.

Veijalainen, R. (2009). Rahoitusvarojen uudelleenluokittelun vaikutus vuoden 2008 tilinpäätöksiin. HSE Pro Gradu.

Wallison, P. (2008). Fair Value Accounting: A Critique. American Institute for Public Policy Reseach Outlook Series, July 2008.

Whalen, R.C. (2008). The Suprime Crisis –Causes, Effect and Consequences. SSRN.

Whittington, G. (2005). The adoption of International Accounting Standards in the European Union. European Accounting Review, 14 (1), pp.127-153

KÄYTETYT LYHENTEET

FAS = Financial Accounting Standards

FASB = Financial Accounting Standards Board

IAS = International Accounting Standards

IASC = International Accounting Standards Committee

IAASB = International Auditing and Assurance Standards Board

IASB = International Accounting Standards Board

CDO = Collateralized debt obligations

CLO = Collateralized debt loans

CEBS = Committee of European Banking Supervisor

CESR = Committee of European Securities Regulators

MBS = Mortgage backed securities

SEC = Securities and Exchange Commission

SFAS = Statement of Financial Accounting Standards

US GAAP = United States Generally Accepted Accounting Principles

LIITTEET

Liite 1. Otokseen sisältyvät pankit

Pankki	Maa	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
1 Agricultural Bank of Greese	GR								
2 Allied Irish Banks PLC	IE								X
3 Alpha Bank SA	GR				X			X	
4 Attica Bank SA	GR								
5 Banca Carige	IT								X
6 Banca Generali	IT								X
7 Banca Intermobiliare	IT								X
8 Banca Monte DEI Paschi Siena	IT								X
9 Banca Popolare di Sondrio	IT								X
10 Banca Popolare DI Spoleto Spa	IT								X
11 Banca Popolare Emilia Romagna	IT								X
12 Banco BPI SA	PT								
13 Banco Pastor SA	ES						X		
14 Banco Popolare	IT								X
15 Bank of Piraeus SA	GR								
16 Bank Zachodni WBK SA	PL					X		X	
17 Barcleys PLC	GR								
18 BNP Paribas	FR								
19 Caja Ahorros Del Mediterraneo	ES								X
20 Commerzbank AG	DE					X			
21 Credit Agricole SA	FR								
22 Credito Emiliano	IT								X
23 Danske Bank A/S	DK								
24 Deutsche Bank AG	DE								
25 Deutsche Postbank AG	DE					X			
26 Dexia	BE								
27 Diba Bank A/s	DK								X
28 EFG Eurobank Ergasias SA	GR					X			
29 Espirito Santo Financial Group SA	LU								
30 HSBC Holdings PLC	UK								
31 ING Bank Slaski SA	PL					X		X	
32 Intesa Sanpaolo Group	IT								
33 Jyske Bank A/S	DK								
34 KBC Groep	BE					X			
35 Lloyds Banking Group PLC	UK								
36 Marfin Popular Bank	GR	X							
37 Millenium Banco Comercial Portugues	PT								
38 National Bank of Greece SA	GR								

39	Oberbank AG	AT		X			X
40	Osterreichische Volksbanken AG	AT			X		
41	Pohjola Pankki	FI					
42	Raiffeisen International Bank Holding	AT					
43	Royal Bank Of Scotland Group PLC	UK					
44	SE Banken Societe	SE					
45	Generale Sparekassen Faaborg	FR					
46	A/S	DK					X
47	Standard Chartered PLC	UK					
48	Swedbank AB	SE					
49	Svenska Handels banken AB	SE					
50	TT Hellenic Postbank SA	GR		X			X
51	Unicredit	IT					
52	Aspis Bank SA	GR			X		
53	Marfin Egnatia Bank	GR			X		
54	Fionia Bank S/A	DK		X			

- (1) alkuperäiseen otokseen lisätty myyty pankille, joka sisältyy
- (2) otokseen
- (3) myyty pankille, joka ei tehnyt uudelleenluokittelua 2008
- (4) tilinpäätöstiedot puutteellisia tulosvaikutuksen osalta Uudellenluokittelut vain AFS -> HTM/LAR, ei tulosvaikutusta
- (5) Vuonna 2008 uudelleenluokitellut varat myyty vuonna
- (6) 2009 Tilinpäätöstiedot puutteellisia vakavaraisuuspäöman osalta
- (7) Vuoden 2010 tilinpäätöstä englanniksi ei saatavilla 15.5.2011
- (8) mennessä